

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

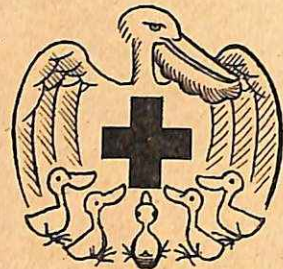

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΕΟΤΗΤΟΣ
ΕΚΔΟΣΗ ΜΗΝΙΑΙΑ

Περίοδος Α' 1924 - 1941 — Περίοδος Β' 1945
Έτος 1ο Φύλλο 2ο Οκτώβριος 1945

Συνταχτική Έπιτροπή:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ
Διευθύντρια:
ΦΩΤΕΙΝΗ Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Διεύθυνση - Διαχείριση: Σόλωνος 39 ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 35-330
Τιμή φύλλου για το έσωτερικό δραχ. 70, για το έξωτερικό δραχ. 100

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Το Περιοδικό • Σάν παραμύδι
Γιάννη Βλαχογιάννη • Ανέκδοτα του Κολοκοτρώνη
Αλ. Δελμούζου • Γιάννης Βλαχογιάννης
Γιάννη Βλαχογιάννη • Η έξοδος
Γιάννη Βλαχογιάννη • Το σκλαβόπουλο
Δ. Ψαδά • Αντίσταση Πιτσιρίκων
Χρ. Ζαλοκώστα • Η σημαία
Δ. Σολωμού • Απόσπασμα από τον ύμνο εις την Έλευθερία
Π. Μαξίμου • Στην ακροθαλασσιά
Κ. Παλαμά • Ο θάνατος της Μακαρίας
** • Επιμνημόσυνη όμιλία για τις αδελφές
που έπεσαν από το 1940 - 1944
Δ. Σαράτση • Γειά-χαρά. Ο αέρας
Γ. Κακριδή • Δύο δισεκατομμύρια Ροβινσώνες
Συνεργασίες - Ειδήσεις - Ανέκδοτα - Διάφορα

Καλλιτεχνική επιμέλεια, εξώφυλλο και εικόνες του φύλλου: Κ. ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
Πρώτη εικόνα του εύθυμογραφήματος: Αντίσταση Πιτσιρίκων: ΜΑΡΙΑ ΣΚΑΝΑΒΗ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1924-1941 • Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ — ΑΘΗΝΑ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945 — ΦΥΛΛΟ 2

Γείν περριμύδι

«Πολλές πληγές κι εγλύκαναν
γιατ' έσταξ' άγιουμύρος».
Διον. Σολωμός

ΜΙΑ συντροφιά από αγόρια και κορίτσια διασκεδάζει σε μία άπλωσιά. Νομίζουν πως όλοι γυρεύουν να διώσουν μακριά τους κάθε ξγνοια. Σε μία στιγμή ξανοίγουν έναν άνθρωπο. Κάτι τους θυμίζει ή ελαφριά και μαζί στερεή περπατησιά του, τό ίσιο και καλοδεμένο κορμί του. Τόν κοιτάζουν με προσοχή. Είναι φανερό πως έρχεται κοντά τους... Τώρα τόν ξεχωρίζουν καλύτερα. Σιγούρα δέν είναι πρώτη φορά πού βλέπουν αυτά τά όλόασπρα και πλούσια μαλλιά κι αυτά τά χιονάτα γένια πού κλείνουν σάν άπαλό στεφάνι τό ροδαλό του πρόσωπο. Στο τέλος κάποιο από τά κορίτσια φωνάζει θριαμβευτικά.

— Τόν γνωρίζω! Τόν γνώρισα!

Οί άλλοι τήν κοιτάζουν ρωτώντας με τά μάτια. "Ένα από τά μικρότερα αγόρια τρέχει ως αυτόν κι έπειτα γυρίζει στους συντρόφους του και τούς λέει λαχανιασμένα.

— Είναι ό παππούς ό Αΐσωπος.

"Αχ ναι, ήταν ό παππούς ό Αΐσωπος. Και ποιός άλλος θά μπορούσε μέσα σε τόσο βαθιά γεράματα νά κρύβη τόσο δροσερά νιάτα; Ποιός άλλος παρά αυτός, πού διάλεξε για συντρόφισσά του τήν Άλήθεια και πλάι της πάντα, έδω και τόσες εκατοντάδες χρόνια, κάνει συντροφιά στα παιδιά κάθε γενεάς;

"Έχει φτάσει πιά ό παππούς ό Αΐσωπος. Σήμερα όμως φαίνεται πολύ συλλογιμένος. Γιατί δέν έχει τό συνηθισμένο του παιχνιδιάρικο και γελαστό πρόσωπο; Γιατί δέν αρχίζει νά τούς λήη καμιά από τις Ιστορίες του; Και τί νά είναι αυτά τά παράξενα πράματα πού κρατεί στα χέρια του;

"Ανοίγουν οι φίλοι όσο μπορούν πιο πλατιά τά μάτια τους για νά ξεχωρίσουν, νά μαντέψουν, νά καταλάβουν και στο τέλος ό μικρός, πού πρώτος είχε πάει κοντά του, φώναζε κι ή φωνή του έτρεμε από συγκίνηση και χαρά, γιατί θυμήθηκε πρώτος.

— Οί βέργες! Δέν τις θυμάστε; Είναι οι βέργες...

— Ναι, ναι οι βέργες πού έσπασαν τά παιδιά του γεωργού...

— Άμα τις έλυσαν από τά δεμάτι και τις χώρισαν μία μία...

— Ναι, τό θυμάμαι, πού τις τσάκισαν όλες.

Γυρίζει τώρα όλη ή συντροφιά θαρρετά και χαρούμενα στον παππού.

"Έκείνος όμως δέν φαίνεται νά νιώδη καμιά χαρά. Τόν ρωτούν με τις ματιές: Τί έχει λοιπόν; Γιατί μένει όλη

τήν ώρα έτσι κατσουφιασμένος; Ο γερο-Αΐσωπος δέν δίνει καμιά άπάντηση στις άφωνες έρωτήσεις. "Ήρεμα βάζει μπροστά στα παιδιά τις βέργες και ετοιμάζεται νά φύγη πάλι. Σαστίζουν αυτά και κοιτάζονται. "Ένα κορίτσι τρέχει και τόν κρατά άπ' τό χέρι.

— Θα φύγης και δέ δά μάς πής τίποτα σήμερα, παππού; Γιατί;

Και τότε όλοι μαζί και οι πιο μεγάλοι άκόμη, σά νά παίρνουν δάρρος, τόν κυκλώνουν παιχνιδιάρικα.

— Όχι, δέ δά φύγης, παππού, δέ δά φύγης.

Ο γερο-Αΐσωπος κοιτάζει στα μάτια ένα ένα τ' αγόρια και τά κορίτσια πού τόν κυκλώνουν. Σιγά σιγά ή όψη του αλλάζει φωτίζεται δέν είναι πιά λυπημένη και άυστηρή. Αυτός πού έχει κοιτάξει στα μάτια τόσες και τόσες γενιές παιδιά δέν μπορεί νά γελαστή. Τά κοιτάζει όλα κι έπειτα τούς λέει σταθερά, με πεποίθηση:

— Θα ξανάρθω.

— Πότε; τόν ρωτούν άνυπόμονα έκείνα.

Ο γερο-Αΐσωπος τά ρωτά με τη σειρά του:

— Πότε;

Κι έπειδή τά παιδιά τόν κοιτάζουν σαστισμένα και σιωπηλά τά ξαναρωτά:

Πότε δά μπορέσετε νά κάμετε πάλι άπ' τις βέργες ένα γερό κι άσπαστο δεμάτι;

Τ' αγόρια και τά κορίτσια κοιτάζουν με άπορία τό γερο-Αΐσωπο. "Έπειτα σκύβουν στις βέργες.

Τις κοιτάζουν καθώς κείνται έκεί μία μία τσακισμένες. Τί παράξενο. Πώς δέν τό είχαν καταλάβει πριν; Στην καθεμία μέσα νιώδουν τώρα πως ζή μία ψυχή. Μία ψυχή πληγωμένη, μόνη, άβοήθητη στον πόνο της, σάν κλεισμένη μέσα σε άγκαστους φράχτες πού τη χωρίζουν από τις άδερφές ψυχές. Σιγά σιγά αισθάνονται σά δικούς τους τόν πόνο της ψυχής της κάθε βέργας κι οι κορδιές τους χτυπούν ζωηρά. Νιώδουν πως κάτι πρέπει νά κάμουν για ν' άλαφρώσουν τόν πόνο. "Όμως τί; Πως; Γυρίζουν τις ματιές τους στο γερο-Αΐσωπο — ίσως έκείνος τούς πη. Δέν είναι όμως πιά κοντά τους.

Στή θέση του βλέπουν τώρα μία γυναίκα με πρόσωπο πολύ γλυκό και πολύ πονεμένο. Δέν είναι άλλη Καθένας και καθεμία νομίζει πως βλέπει τη δική του μητέρα. Εκείνη τούς κοιτάζει όλους κι όλες και στη ματιά της αντιφεγγίζει μία νέα έλπίδα κι άκόμα μία πίστη τόσο δυνατή, πού μόνο από μία μητρική καρδιά μπορεί ν' αναβλύζη. Τό φως της νέας έλπίδας κάνει τις ψυχές των παιδιών ν' αναδώσουν πάλι από τις μυστικές άστειρευτες πηγές τους τό άγιο νάμα τους: Τή θαυμάσια αγάπη για τήν ήρωική μητέρα πού ήξερε πάντα

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ 1 Τμήμα

ΗΜΕΡΟΜ. 16.8.81

ΑΡΙΘ. 36199

περνά όλους τους πόνους της μ' έγκαρτερηση για να ασφαλίσει μια άξια ζωή στα παιδιά της. 'Η αγάπη αυτή, που φουσκώνει μέσα τους τώρα με νέα όρμη, σά ν' αναδίνη το σωτήριο θάλασμο που θα γλυκάνη τους πόνους και θα γιατρέψει τις πληγές. Δέ χρειάζονται πια τα παιδιά της συντροφιάς να τους δείξει ο γερο-Αΐσωπος τι πρέπει να κάμουν. Τους το λέει ή ίδια ή ψυχή τους. 'Η ξενοιασιά που λίγο πριν έθλεπε στα πρόσωπά τους πέταξε. Τώρα σά να τα σφραγίζει ή έγνοια μιας βαριάς ευθύνης. Τι παράξενο όμως! Ποτέ άλλοτε δέν

είχαν νιώσει τόσο ελαφρό, τόσο ελεύθερο τον εαυτό τους όσο τώρα, που μπροστά τους όρθώθηκε ο Σκοπός. Έκει ψηλά στην κορφή του άντικρίζουν άκέραια την πλατιά ψυχή της Μεγάλης Μητέρας. Νιώθουν τί τους ζητεί κι οι καρδιές τους ένωμένες χτυπούν με ζωηρό, όμως με σταθερό και ήρεμο ρυθμό και δίνουν τη μεγάλη υπόσχεση.

"Α, σίγουρα, πολύ γρήγορα θα έρθη πάλι κοντά τους χαρωπός ο παππούς ο Αΐσωπος!

ΜΕΓΑΛΟΚΑΡΔΟΣ

Κάποτε παρουσιάστηκε στον Κολοκοτρώνη κάποιος που είχε την ανάγκη του. Νόμισε πως δέ θα το θυμηθεί ο Στρατηγός και φορούσε τον όλόχρυσον τουλαμά του αδερφού του Στρατηγού, που τον είχε σκοτώσει πριν από το Εικοσιένα, θαλμένος από τους Τούρκους. 'Ο Κολοκοτρώνης γνώρισε άμέσως το φόρεμα, κι αναστέναξε ήσυχα, ενώ την ίδια στιγμή έδινε το λόγο του στο φονιά να κάμει το ζήτημά του. "Ετυχε όμως ο Γέρος να 'ναι στο τραπέζι και τον κράτησε να φάνε. Και κάθε φορά που έρχότανε στο σπίτι του τον καλοδεχότανε και τον δειπνούσε.

'Η μάνα όμως του Κολοκοτρώνη δέ βαστούσε βλέποντας το φόρεμα του παιδιού της, κι είπε στο Στρατηγό με πόνο βαθύ:

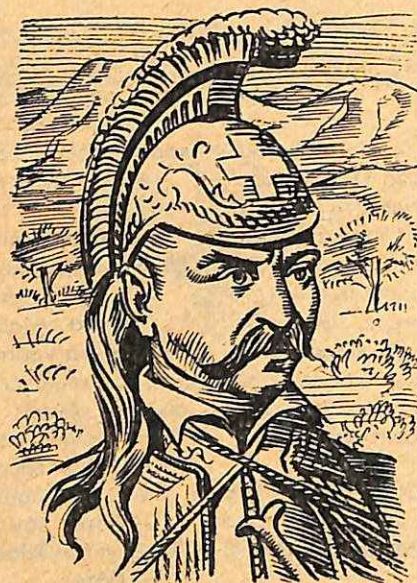
— Παιδί μου και στο τραπέζι μας θα τον θάξης το φονιά του παιδιού μου;

— Σώπα, μάνα, είπε ο Στρατηγός. Αυτό είναι το καλύτερο μνημόσυνο που κάνουμε του σκοτωμένου...

Κάποτε είδε κάτι στρατιώτες από τ' αντίθετο παρτίδο (κόμμα) να φορβάνε τα όπλα του γιου του Πάνου, που τον είχαν σκοτώσει κατά τον εμφύλιο πόλεμο, στα 1824, έξω από την Τρίπολη. Γύρισε πέρα το πρόσωπο και δάκρυσε:

— Θεέ μου, είπε, συχώρα τους φονιάδες του παιδιού μου...

Συχώρεσε έναν έπίσημο 'Αρβανίτη, που στο χαλασμό των Κολοκοτρωνάων, πριν από το Εικοσιένα, ήταν ο αρχηγός των Τούρκων. "Όταν κατά το 1821, λίγο πριν παραδοθεί ή Τριπολιτά, οι κλεισμένοι, μαζί με τους άλλους Τούρκους, 'Αρβανίτες κάμανε σύβαση χωριστή με τον Κολοκοτρώνη για να βγούν και να φύγουν απείρα-

χτοι, οι ίδιοι 'Αρβανίτες πιάσαν εκείνον που πρωτοστάτησε στών Κολοκοτρωνάων το χαλασμό, (γιατί ήτανε πολύ γνωστό το κατόρθωμά του) και τον παραδώσανε στών Κολοκοτρώνη να τον κάμει, δι, θέλει. Αυτός όμως τον απόλυσε.

— Έγώ έκαμα το σάξιμο (συνθήκη) μ' όλους έσας μαζί, λοιπόν είναι κι αυτούς μέσα, και θα 'ρθη μαζί σας.

ΕΞΟΡΙΑ

«Στόν εμφύλιο πόλεμο του 1825, ο Κολοκοτρώνης ήταν αντικυβερνητικός με τους περισσότερους στρατιωτικούς και προύχοντες του Μοριά. Βλέποντας όμως το μεγάλο κακό που γινότανε στην πατρίδα από τη διχόνοια, αφού σκοτώθηκε κι ο γιός του ο Πάνος, άλλαξε γνώμη και παραδόθηκε μονάχος του στην Κυβέρνηση. 'Η Κυβέρνηση τον έστειλε να μείνει στης "Υδρας το Μοναστήρι μαζί με τους άλλους που παραδοθήκανε στην έξουσία της. Την ημέρα που περνούσαν τον Κολοκο-

τρώνη από τους δρόμους του 'Αναπλιού για να τον πάνε στην "Υδρα, μαζεμένος ο λαός και πολύ άγαναχτισμένος ενάντια στους αντίρτες, τον έβριζε, τον γιουχάιζε, μούτζωνε, καταριότανε το Γέρο Στρατηγό. Δέν άργησε όμως να 'ρθη ο καιρός που ή πατρίδα τον χρειάστηκε. 'Ο 'Ιμπραήμ πασάς με τους άραπάδες βγήκε στο Μοριά και κανένας δέν ήταν άξιος να σταματήσει το δρόμο του.

Μια βοή σηκώθηκε απ' όλο το λαό: — Ν' απολύσετε τον Κολοκοτρώνη και το Νικητάρ.

'Η Κυβέρνηση υποχώρησε στην ανάγκη και στο λαό το δέλημα. 'Ο Κολοκοτρώνης χάρηκε πολύ. Πήγανε στην "Υδρα τρία μέλη του 'Εκτελεστικού να τον φέρουν.

Τή στιγμή που κατέβηκε από το Μοναστήρι στη Χώρα της "Υδρας είπε στο Λάζαρο Κουντουριώτη:

— "Εσφαλα κι αναγνωρίζω το λάθος μου. Γελάστηκα από τους κοτζαμπασήδες του Μοριά. "Εμοιασα 'γώ με το δέντρο το άγριο, που 'ναι φυτωμένο πλάι στη δημοσιά. Οι διαβάτες γυρεύουνε σ' αυτό καταφυγή από του χειμώνα την όρμη, και στα κλωνάρια του κρεμάνε τα σακούλια τους, γέματα από τις άδικιες και τις κλεψίες τους.

Στ' 'Ανάπλι βγαίνοντας, κατά τα μέσα του Μαγιοῦ, 1825, τονέ δεχτήκαν έχτροι και φίλοι κι όλος ο λαός μ' άκράτητη χαρά, τιμή κι αγάπη και με «ζήτω» άτελείωτα. Δοξολογία γίνηκε στόν 'Ατ-Νικόλα. 'Ο Σπ. Τρικούπης έβγαλε λόγο πατριωτικό, υποδοχή γίνηκε στην πλατεία του πλατάνου. 'Αμέτρητες κανονιές και ντουφεκιές πέσανε. Τότε ο Κολοκοτρώνης είπε λίγα λόγια:

— Πριν έβγω στ' 'Ανάπλι, έριξα στη θάλασσα τα πικρά τα περασμένα, κάνετε κι έσείς το ίδιο. Στο δρόμο που περνούσαμε να 'ρθούμε στην έκκλησιά, είδα να σκάβουν κάποιοι ανδρώ-

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Στις 23 Αύγουστου πέθανε στο νοσοκομείο «Ευαγγελισμός» ο Γιάννης Βλαχογιάννης σε ηλικία 77 χρονών. 'Η ζωή του άπλη και άδόρυθη. Γεννήθηκε στη Ναύπακτο στα 1868. Τελειώνοντας το γυμνάσιο γράφηκε στη φιλοσοφική σχολή, σε λίγο όμως άφηνε τις πανεπιστημιακές σπουδές του για ν' ακολουθήσει άλλο δρόμο, όπου τον έσπρωχνε ή πλούσια και βαθιά ψυχή του. Με τα πνευματικά και ψυχικά χαρίσματα που είχε ο Βλαχογιάννης θα μπορούσε εύκολα και πλούτη ν' αποκτήσει και κοινωνικά μεγαλεία να χαρή. Αυτός όμως παραμερίζοντας και φτώχεια και άφάνεια και τόσους άλλους πειρασμούς και δυσκολίες, τράβηξε ένα δρόμο τραχύ, χωρίς ποτέ να παραστρατήσει, αλύγιστος και πιστός ως το τέλος της ζωής του στο μεγάλο ιδανικό του.

Στη Ναύπακτο, όπου πέρασε ο Βλαχογιάννης τα παιδικά του χρόνια, έζησε τη γνήσια λαϊκή ζωή και την παράδοσή της: μια παράδοση άγραφη που κρατούσε από μακρινά περασμένα, που κέντρο της όμως είχε την άρματολική εποχή και το Εικοσιένα. 'Η δύμησή τους στη μικρή αυτή έπαρχιακή πόλη ήταν: πιό ζωντανή, γιατί στη Ναύπακτο είχαν καταφύγει ύστερα από τη μεγάλη επανάσταση κι έγκυκαταστάθηκαν κοντά στους ντόπιους και πολλές σουλιώτικες οίκογένειες άγωνιστών. 'Από σουλιώτικη γενιά κρατούσε και ή μητέρα του. "Ετσι ο Βλαχογιάννης άναστήθηκε μέσα σε άπλους και φυσικούς ανθρώπους, με θρύλους και ιστορίες για μεγάλες μορφές και μεγάλα έργα.

Σε τέτοιο περιβάλλον ριζώνοντας ώριμασε με τον καιρό και το ιδανικό του: Να γνωρίση πιό πολύ, στίς πιό βαθιές της ρίζες τη νεώτερη 'Ελλάδα, την απείραχτη από κάθε μίμηση και ξενολατρεία, και ο ίδιος να την έκφραση όσο μπορούσε καλύτερα, και

ποι. Ρώτησα και μου είπανε πως σκάβουνε να θρύνε κρυμμένο θησαυρό. Έκει, στο λάκκο μέσα, ρίχτε κι έσείς τα μισητά δικά σας. "Ετσι θα βρεθεί κι ο χαμένος θησαυρός.

(Από την 'Ιστορική 'Ανθολογία του Γιάννη Βλαχογιάννη).

άλλους να βοηθήσει για να τη γνωρίσουν και την αγαπήσουν. Γιατί πίστευε πως μόνο έτσι, με τη σωστή γνώση του τόπου μας, θα μπόρεση να στηθεί με τον καιρό άπάνω σε στερεά θεμέλια μια γερή νεοελληνική ζωή και ν' άνθισι ένας πραγματικός νεολ-

ληνικός πολιτισμός. "Ηταν ιδανικό που από παλιά ακόμα χρόνια το είχαν προβάλει και μετρημένοι ξεχωριστοί άνθρωποι με κορυφή το Σολωμό, και που τώρα δούλευαν γι' αυτό και άλλοι λιγοστοί, μά πολύτιμοι εργάτες.

Στο ιδανικό αυτό αφιέρωσε ο Βλαχογιάννης όλες του τις δυνάμεις δουλεύοντας σκληρά και άκούραστα. Το έργο του είναι λογοτεχνικό και ιστοριοδιφικό. "Εγραψε κυρίως διηγήματα που έχουν δημοσιευτεί σε διάφορους τόμους με τους τίτλους: «'Ιστορίες με το ψευδώνυμο Γιάννης 'Επαχτίτης, και με τ' όνομά του: «Λόγοι κι αντίλογοι», «Γύροι της άνέμης», «Του χάρου ο χαλασμός» και τα «Μεγάλα χρόνια». Το τελευταίο αυτό είναι το καλύτερο και πιό χαρακτηριστικό από τα λογοτεχνικά του έργα. Περιέχει μικρά διηγήματα που τα χωρίζει σε τέσσερεις κύκλους: τ' άρματα, το Σούλι, το Εικοσιένα, το Μεσολόγγι. Είναι

ή εποχή που όπως είδαμε τον είχε συγκινήσει από παιδί, που άργότερα όμως τη γνώρισε βαθιά με τις ιστορικές του έρευνες και την έζησε όσο κανείς άλλος νεώτερος έρευνητής. Τα «Μεγάλα χρόνια» τ' αφιερώνει ο Βλαχογιάννης «στη νεότητα», γιατί πίστευε πως σ' αυτά και μ' αυτά μπορούν να θρύν οι νέοι τον οδηγό που χρειάζονται και άποζητούν.

Σημαντικότερο όμως και από το λογοτεχνικό έργο του είναι το ιστοριοδιφικό. Με δική του πρωτοβουλία ιδρύθηκαν και με τη δική του διεύθυνση οργανώθηκαν τα Γενικά 'Αρχεία του Κράτους για τη νεώτερη 'Ελλάδα. Ξέχωρα όμως απ' αυτά τεράστιο είναι το ιστορικό υλικό που μόνος του και με δικά του έξοδα μάζεψε με κέντρο την εποχή που την όνόμαζε «Μεγάλα χρόνια». 'Απομνημονεύματα και βιογραφίες άγωνιστών, έγγραφα, γράμματα, ανέκδοτα και δι, άλλο μπορούσε να ζωντανέψει την εποχή εκείνη και τους ανθρώπους της, όλα τα συγκέντρωνε και τα ταχτοποιούσε στα προσωπικά, τα δικά του αρχεία, που τα φύλαγε στο σπίτι του σάν τον πιό πολύτιμο θησαυρό. 'Από το υλικό αυτό μόνο ένα μέρος του κατόρθωσε να δημοσιέψει, το μεγαλύτερο μένει άδημοσίευτο. Πόσο άνεκτίμητη είναι ή σημασία του το δείχνουν οι δυό τόμοι με τ' απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, που ένα μικρό τους απόσπασμα δώσαμε στο περασμένο φύλλο του περιοδικού μας, οι τρεις τόμοι με τα «στρατιωτικά ένδυμήματα» του Κασομούλη, και ή «'Ιστορική άνδολογία».

Και τα λίγα αυτά έργα — λίγα σχετικά με το υλικό του αρχείου του — φέρνουν έμπρός στα μάτια μας την επανάσταση του Εικοσιένα και την εποχή της σά χτεσινό ακόμα γένονός. Στις σελίδες τους ζούμε τους ήρωικούς οδηγούς και ολόκληρο τον ελληνικό λαό με την ψυχολογία του και την πλούσια παράδοσή του.

"Ετσι ο Βλαχογιάννης μας βοηθά να γνωρίσουμε τη νεώτερη 'Ελλάδα στίς πιό βαθιές ρίζες, και γίνεται με το έργο του και τη ζωή του πολύτιμος πνευματικός οδηγός στο έθνος του και τη νεολαία του.

ΑΛ. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

Η ΕΞΟΔΟ

Το Μεσολόγγι τώρα τοιμάζεται να βγῇ, με τὸ σπαθί. Τοιμάζεται κι ἡ χήρα Μάνδα, ἡ Μεσολογγίτισσα, νὰ βγῇ κι αὐτή. Ὁ Τούρκος ἂ νικῆθηκε χίλιες φορές, τῆς πείνας τὸ δειρὸ εἶν' ἀνίκητο. Ἔτσι λαός, μαζί με τὴ Φρουρά, πήρανε τὴν ἀπόφαση. Κι ἀπόψε...

Νύχτα, σκοτάδι. Ἡ χήρα στὰ τυφλά ψηλαφώντας ἤθερε τὸ δέμα με τὰ ρούχα τ' ἄχαρά τοῦ μακαρίτη ἀντρός της. Ἡ μπόμπα ἡ τούρκικη τὸν ἔκοψε στὰ δυό, μόλις ἄρχιζε ἡ πολιορκία. Κι αὐτὸ μοναχά; Τὸ βόλι, τὸ σπαθί, τῆς ἄρρωστειας ἡ ὀργή, τῆς πείνας ἡ κατάρρα δέρισαν κάθε δικὸ τῆς γύρω της.

Ἐρμη ἡ χήρα, ἔρμη με τὴν Ἀνδρὴ τὴν κόρη της, ἑπτὰ χρονῶ, μικρούλα κι ἄρρωστη, στὰ θάσανα μπασμένη, ἀπὸ τὴν πείνα ἀγνώριστη, φάντασμα, ζωντανὸ κι ἡμερὸ κι ἱλαρὸ σὺν ἄλλου κόσμου πλάσμα.

Ἡ χήρα ντυμένη βρίσκεται με τὴ στολή, τὴ λεβέντικη καὶ τὴ ματόσaph τ' ἀντρός της. Τὴ φύλαγε σὺν ἁγίῳ λείψανῳ, τόσον καιρὸ. Καὶ τώρα πόσα γέλια θ' ἄκουγε, μέρα εἶται νὰ τὴν ἔβλεπε κανεὶς. Τόσο εἶν' ἄχαρη καὶ τόσο κωμική. Κι ἔχει στὴ μέση της ζωμένο τὸ σπαθί. Καὶ πρέπει νὰ ναι τόσο τρομερὴ κι ἡ ὄψη κι ἡ ματιά της, πού δά δῖωχνε ἀκόμα καὶ τοῦ χωρατοῦ τὸν ἴοιο ἀπὸ μπροστὰ της. Κι εἶναι τόσες ἄλλες, χήρες εἴτε ἀνύπαντρες, νιές καὶ γριές, ἀντροντυμένες, ἔτοιμες νὰ βγοῦν ἀπόψε...

Τὴν κόρη της σηκώνει ἀπὸ τὸ στρώμα. Τὸ χᾶδι τῆς καρδιάς τραχὺ τῆς θγαίνει ἀπ' τὸ λαιμό. Μοιάζει σὺν προστάγῃ καὶ σὰ φοδερίσμα. Τὴ σέρνει ἀπὸ τὸ χέρι, τῆς κρυφομιλεῖ, μὰ στὴν ἀγκαλιά νὰ τὴ σηκώσει δὲ μπορεῖ. Τέτοια δύναμη κι ἡ μάνα δὲν τὴν ἔχει.

Τραβοῦν ἀργὰ τὸ δρόμο κατὰ τὰ προχώματα, μαζί με τ' ἄλλο ρέμα τοῦ κόσμου πού τραβᾷ. Ζυγώνει ἡ ὥρα. Κανένας δὲ φωνάζει, κι ὅμως μιά σύσμηιχτη βοὴ ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιο δρόμο. Ἡ χήρα σκύβει γιὰ στερνὴ φορά, κι ἄγρια καὶ βραχνερὰ τὴν ἁμοιρὴ μικρούλα θέλει νὰ ὀρμημένη.

— Ἀνδρὴ μου, Ἀνδρὴ, Ἀνδρίτσα μου, ἐδῶ πού δά κινῆσουμε, σφιχτὰ νὰ μοῦ κρατῆς τὴ φουστανέλα. Τίποτ' ἄλλο νὰ μὴ θλέπης καὶ νὰ μὴν ἀκοῦς: Τὴ φουστανέλα νὰ μὴ χάσης ἀπ' τὰ χέρια σου. Ἀνδρὴ μου, Ἀνδρίτσα μου... Ἐδῶ πού πάμε, γιὰ νὰ σὲ γλιτώσω πρέπει νὰ χτυπῶ με τὸ σπαθί, μ' ὅ,τι μπορῶ. Δὲ δά 'χω ὄλο τὸ νοῦ μου ἀπάνω σου. Βαστάσου ἐσὺ με τὰ χερᾶκια σου, με τὴν καρδιά σου! Πιάσου...

Καὶ κινήσανε. Μέσ' στὴ δεοποντή, πού ἀνοίγαν καὶ περνοῦσαν, χωρὶς νὰ γείρη πίσω, κάποτε ρωτοῦσε ἡ χήρα:

— Πού εἶσαι, Ἀνδρὴ;

— Ἐδῶ εἶμαι, μάνα.

Μὰ κάποτε, κι ἐκεῖ πού πλάκωσε τὸ κύμα τὸ τρανὸ, καὶ σάρωσε καὶ σαρώθηκε, ἡ χήρα ξέχασε τὴν Ἀνδρὴ, γιὰ μόνη μιά στιγμή. Ξέχασε νὰ τὴ ρωτήσῃ. Κι ἅμα βρέθηκε σὲ μιά θρουλιά κρυμμένη καὶ πῆρε ἀναπνοή, τότε εἶδε πὺς ἔλειπε ἡ Ἀνδρὴ της.

Δὲν ἄργησε ὕστερα στὴ ράχη ἀπάνου νὰ βρεθῇ. Τότε γύρισε στὸν ἑαυτὸ της. Τότε ξύνησε τῆς θυγατέρας ὁ καημὸς μέσ' στὴν καρδιά της.

— Ἀνδρὴ! φώναξε, καὶ πάλι φώναξε.

— Ἀνδρὴ! Ἀνδρίτσα!

Τοῦ κάκου. Ἡ Ἀνδρίτσα πάει πιά. Πάει καὶ τὸ Μεσολόγγι.

ΤΟ ΣΚΛΑΒΟΠΟΥΛΟ

Στ' ἀκρολίμανο τὸ χαμηλὸ εἶχε συντρέξει τῆς ἰχώρας τὸ γυναικομάνι ἀνήσυχο. Τὸ καῖκι πιά εἶχε ἀράξει, καὶ τὰ σκλαβόπουλα πού γύριζαν ἀπὸ τὴν Ἀραπιά ξαγορασμένα, τὰ 'χανε πάρει κι ἔφυγαν πασίχαρες οἱ μάνες τους, χήρες οἱ περισσότερες.

Ἦταν πολλές ὅμως ἐκεῖ, πού πρόσμεναν ἀκόμα. Καὶ τὸ πλεούμενο εἶχε ἀδειάσει τὸ ζωντανὸ τοῦ φόρτωμα. Ἐνα παιδί μονάχα, πέντ' ἔξι χρονῶν ἀγόρι παχουλὸ, πού τὸ καλὸδρεψε ἡ σκλαβιά, πείσσειε· κι αὐτὸ σήκωσε στὴν ἀγκαλιά του ὁ καπετάνιος καὶ τ' ἀπῆλθε στὸ χῶμα.

Σὺν πεινασμένες καρακάξες τὸ τριγύριζαν οἱ ἁμοιρες γυναῖκες. Τὸ ψηλαφούσαν καὶ τὸ τάραζαν. Κουρέλι σὰ νὰ τὰν τὸ τραβοῦσαν. Τὸ πνίγανε με τὰ ρωτήματά τους.

— Χάνετε τὸν κόπο σας, εἶπε ὁ καπετάνιος· μὴν τὸ πολυπειράζετε, γιὰτ' εἶν' εὐκόλο στὰ κλάματα δὰ τὸ 'χε χαϊδεμένο ἡ κυρά του, τὸ μπενόπουλο. Ξέχασε καὶ τὴ γλώσσα του· ἀράπικα μονάχα ξέρει κάτι τι.

— Μὰ νὰ ναι Μεσολογγιτάκι τάχα; ρώτησε ἓνας ἀπ' τοὺς ἀντρες πού παραστέκανε σ' αὐτὴ τὴ θλιθερὴ σκηνή.

— Αὐτὸ εἶναι βέβαιο. Ἔτσι μοῦ τὸ παραδῶσανε στὴν Πάτρα, πού τὸ φέρανε μαζί με τ' ἄλλα. Τὸ λένε Γιώργο μάλιστα.

Στὸ ἄκουσμα τὸ τελευταῖο μιά γυναίκα, πού καθισμένη παραπέρα ἀμέτοχη κοίταζε θλοσυρὰ, μὰ τίποτε δὲν καταλάβαινε, τινάχτηκε πρὸς τὸ γυναικίον κύκλο. Ἄνοιξε τόπο, κι ἄρπαξε ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια τὸ παιδάκι. Γονάτισε μπροστὰ του.

— Γιώργο, Γιώργο μου, φώναξε βραχνά...εἶναι ὁ Γιώργος μου; εἶναι τὰ χρόνια του; τὰ μάτια του, ὅλα τὰ σημάδια εἶναι δικὰ του... Καρδιά μου, μίλα μου· ποῖο εἶναι τ' ὄνομά σου;

— Γιώργος εἶπα, φώναξε πάλι ὁ καπετάνιος. Κοτζάμ Γιώργουρος κεῖ πέρα.

— Γιώργος ἦτανε καὶ τὸ δικό μου τὸ παιδί! Φώναξε μιά γυναίκα μέσ' ἀπὸ τίς ἄλλες. Μπορεῖ νὰ ναι καὶ τὸ δικό μου...

Ἀρχισαν ὅλες νὰ μαλώνουν καὶ νὰ δορυβοῦνε.

— Μικρό μου, χαῖδι μου, ἔλεγε ἡ πρώτη, πάντα γονατιστὴ καὶ παρακαλεστή, μίλα μου, ἄνοιξε τὸ στοματάκι σου... θυμήσου πού μ' ἔλεγες δεῖά, γιὰτὶ ἀκουγες τὸ μεγαλύτερο τὸ ξαδερφάκι σου, καὶ μάνα ἔλεγες τὴ δεῖά σου...

— Θεῖά... δεῖά, τὸ μικράκι ἄρχισε νὰ συλλαβίζει.

Καὶ ξέσπασε στὰ κλάματα.

— Εἶναι τὸ παιδί μου! Γνώρισε τὴ μάνα του!

Ὁρθε, κι ἄγρια τ' ἄρπαξε στὴν ἀγκαλιά της κι ἔσκιζε τὸν κόσμο· κι ἔφυγε με τὸ λάφυρό της. Καὶ κανένας δὲν τόλμησε νὰ τῆς ἀντισταθῇ.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΙΤΣΙΡΙΚΩΝ

Κάποτε δὰ πρέπη νὰ γραφτῇ ἡ συμβολὴ τοῦ γαβριὰ στὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης. Εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ χαριτωμένα καὶ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ κεφάλαια τοῦ δράματος τῆς κατοχῆς. Ὁ γαβριὰς δὲν ἀνῆκε σὲ καμιά ὀργάνωση. Ἦταν ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας πού στάθηκε μπροστὰ στὸ δειρὸ τοῦ χιτλερισμοῦ καὶ μετρήθηκε μαζί του σ' ἓναν κωμικοτραγικὸ ἀνισὸν ἀγῶνα, ἀπ' ὅπου ὅμως θῆκε πάντα θριαμβευτής. Γιὰτὶ ὁ γαβριὰς τοῦ ἀθηναϊκοῦ δρόμου εἶχε ἓνα φοβερό ὄπλο. Τὴν πονηριά καὶ τὴ σπιρτάδα του.

Ὁ πιτσιρίκος.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού ὁ Γερμανὸς πάτησε τὸ πόδι του στὴν Ἑλλάδα ὁ μικροσκοπικὸς πολεμιστὴς τοῦ πῆρε τὸν ἀέρα. Κανένας δὲν πλησίαζε καὶ δὲ φερνότανε στοὺς Γερμανοὺς με τόσο ἀνεση καὶ τόσο περιφρόνηση ὅπως ὁ πιτσιρίκος. Γιὰ τοὺς Ἱταλοὺς δὲ γίνεται συζήτηση. Αὐτοὺς ὁ γαβριὰς τοὺς ἔπαιρνε «στὸ σορολόπ». Λίγο νὰ τὸν ἐξόργιζαν ἔβαζε τὴ φωνή: Ἀέεεεεεεε!

Καὶ τότε ἔξαλλοι οἱ μακαρονάδες ἀφρίζαν, τὸν κυνηγοῦσαν, βρίζαν καὶ τὸν παρατοῦσαν στὸ τέλος πάντα λαχανιασμένοι καὶ ἀπογοητευμένοι.

Γιὰτὶ ὁ πιτσιρίκος γινότανε καπνός, κι ὅσο κι ἂν ἦταν συνηθισμένοι νὰ τρέχουν οἱ γενναῖοι στρατιῶτες τοῦ Μπενίτο, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν φτάσουν.

Ὁ Γερμανός.

Αὐτὸς ἦταν ὁ κύριος ἐχθρὸς καὶ μόνο μ' αὐτὸν καταδεχότανε νὰ μετρηθῇ στὰ σοβαρά ὁ πιτσιρίκος. Γι' αὐτὸν ἀκόνιζε τὸ πνεῦμα του κι ἔ-

βρισκε χίλιες «μηχανές» νὰ τοῦ κάμῃ τὴ ζημιά.

Ἦταν, λοιπόν, σταματημένο ἓνα τεράστιο γερμανικὸ αὐτοκίνητο πίσω ἀπ' τὴν Ἀκαδημία καὶ μέσα κονσέρβες καὶ ψωμιά. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ γίνη «ἐπιχείρηση». Ἀλλὰ πῶς; Κάθε φορὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ βρίσκεται καινούριο κόλπο, γιὰτὶ ἐκεῖνο πού χρησιμοποιήθηκε μιά φορὰ ἦταν κίνδυνος νὰ τὸ 'χε ἀκούσει ὁ Γερμαναράς καὶ τότε τὸν περιμένε σκληρὴ τιμωρία. Δὲν ἄργησαν οἱ πιτσιρίκοι νὰ βροῦν τὸ κόλπο.

Πλησιάζει λοιπὸν ἓνας λουστράκος με τὸ κασελάκι του· στέκεται μπροστὰ στὸ Γερμανὸ σκοπὸ: Κρύος κι ἀνέκφραστος εἶναι ἐκεῖνος. Γελαστός κι εὐδύμος ὁ πιτσιρίκος.

— Μπότεν γυάλισμα;

— Νίξ.

— Βαροῦμ νίξ καμαράτ; Ὁλο λάσπη εἶν' οἱ μπότες σου. Ἐνα σιγαρέτ ἐσὺ ἓνα γυάλισμα ἐγώ;

— Νίξ.

— Ἐνα σιγαρέτ.

Μὰ παρὰ τὴν ἄρνησή του στρώνεται μπροστὰ του ὁ λουστράκος κι ἀρχίζει νὰ βάφῃ τὰ...δικὰ του γυμνά πόδια. Κοιτάζει ὁ Γερμανός. Γελά. Κι ἐπιτέλους τὸν καταφέρνει νὰ βάψῃ τίς ἀρθύλες του. Ρίχνεται στὴ δουλειὰ ὁ πιτσιρίκος· θγάζει τίς μπογιές του, παίξει τίς δοῦρτσες ἐπάνω στὶς ἀρθύλες, τίς χτυπᾷ ἐπάνω στὸ κασελάκι.

Ἄεαφνα φασαρία.

Μιά ὁμάδα ἀπὸ πέντε πιτσιρίκια φαίνεται λίγο μακρύτερα νὰ κυνηγᾷ με μανία ἓνα ἄλλο μεγαλύτερο. Φτάνουν σὲ πέντε βήματα ἀπὸ τὸ Γερμανό. Λέφτει ὁ ἓνας. Χιμοῦν οἱ ἄλλοι πάνω του. Ξύλο, γροθιές. Τὸν ψάχνουν. Βρίζουν, χειρονομοῦν, φωνάζουν. Ἀπορημένος παρακολουθεῖ ὁ Γερμανός καὶ ρωτᾷ τὸ λουστράκο τί συμβαίνει.

— Παρτιζάνο, καμαράτ.

— Παρτιζάνο.

— Γιά, γιά.

Ἀφήνει τὸ γυάλισμα καὶ τοῦ ἐξηγεῖ πὺς τάχα ὁ ἓνας εἶναι παρτιζάνος κι οἱ ἄλλοι πού ἀγαποῦν τοὺς Γερμανοὺς τὸν κυνηγᾶνε νὰ τοῦ πάρουν τίς προκηρύξεις.

— Κομουνίστ;

— Γιά γιά.

— Ἀχ! ζόδόόό!

Κατάλαβε ὁ Γερμανός. Πάρατὰ τὸ γυάλισμα καὶ τρέχει στὰ πιτσιρίκια πού

κυλιοῦνται στὴν ἀσφαλτο. Ἀρπάζει τὸν ἓνα. Κι οἱ ἄλλοι φωνάζουν πὺς εἶναι «παρτιζάνος» κι ἔχει μαζί του προκηρύξεις. Φωνάζει κι ἐκεῖνος καὶ τὸν ξεκουφαίνει. «Νίξ παρτιζάνο! Νίξ παρτιζάνο!» Τὸν ψάχνει καὶ τοῦ βρίσκει δύο ἐφημερίδες... γερμανικές.

Τὸ «Ντότσε Ναχρίχτεν». Ἀπορεῖ ὁ Γερμανός καὶ τάχα ἀποροῦν κι οἱ ἄλλοι.

— Ὅσοο! Νίξ παρτιζάνο!

— Ντότσε Ναχρίχτεν.

— Γιά, γιά. Ἀσ' τον, καμαράτ. Γράψε λάθος. Ἐμεῖς Γερμανία γκούτ. Ἀγγλία, νίξ γκούτ. Παρτιζάνο, μπούμ! Κατάλαβες;

— Γιά!

— Χάιλ Χίτλερ!

— Χάιλ Χίτλερ!

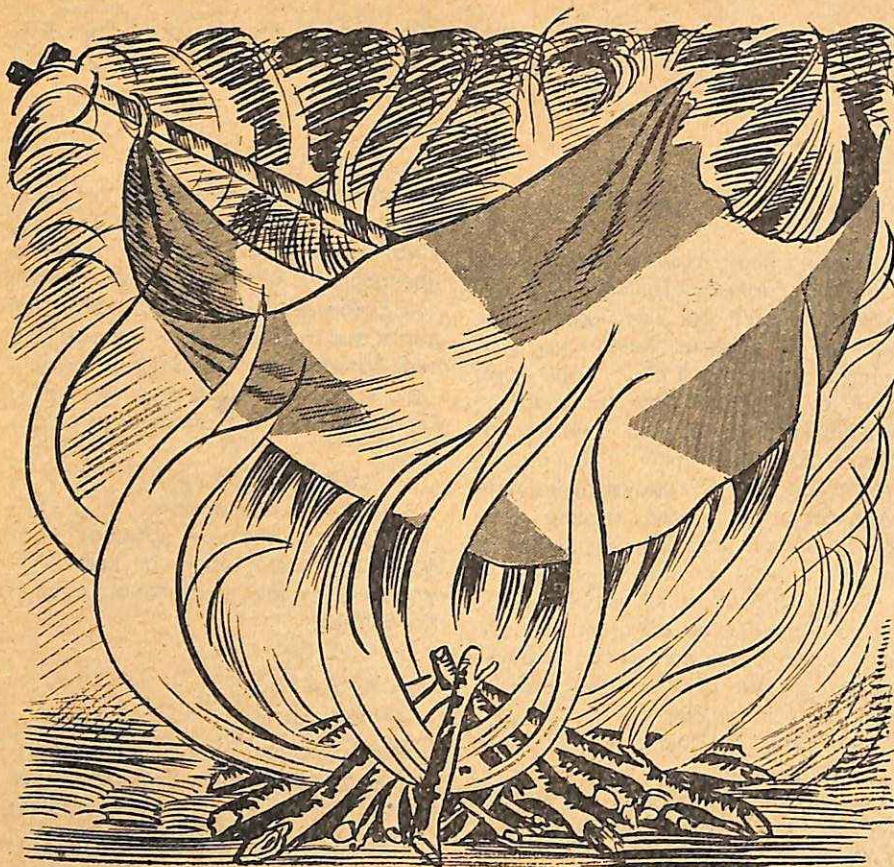
Ἐνθουσιασμένος κοιτάζει τοὺς πιτσιρίκους ὁ Γερμαναράς. Σκέφτεται ἴσως πόσο μεγάλος εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός τῶν Ἑλλήνων γιὰ τοὺς Γερμανοὺς, ὥστε καὶ τὰ πιτσιρίκια ἀκόμα, ὅταν ἀνακαλύψουν παρτιζάνο, ὑπόσχονται νὰ τὸν κάμουν «μπούμ». Τοὺς χαϊδεύει. Τοὺς δίνει καὶ τσιγάρο. Σκορπίζουν οἱ πιτσιρίκοι. Γυρίζει κι ἐκεῖνος νὰ συνεχίσῃ τὸ γυάλισμα τῶν παπουτσιῶν του. Μὰ ὁ λουστράκος ἔγινε καπνός. Ψάχνει ἐδῶ, ψάχνει ἐκεῖ, πουδενά. Ὑστερα ψάχνει καὶ τὸ αὐτοκίνητο καὶ κτρινίζει.

Τί συνέβη;

Ἀπλοῦστατα. Σ' ὄλο τὸ διάστημα τῆς δῆθεν ἱστορίας με τὸν «παρτιζάνο» ἄλλη ὁμάδα πιτσιρικῶν τοῦ εἶχανε ἀδειάσει τὸ αὐτοκίνητο, ἀφοῦ κατατρύπησαν καὶ σκάτψαν τὰ λάστιχα.

Δ. ΨΑΘΑΣ

Η ΣΗΜΑΙΑ

Είχαν πολεμήσει οί φαντάροι τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ροῦπελ τέσσερα μερόνυχτα χωρίς στιγμή νά σταματήσουν, εἶχαν κατανικήσει ὅλες τίς ἐπιθέσεις τῶν χιτλερικῶν, ὅταν κατὰ τίς τέσσερις τ' ἀπόγευμα τῆς 9 Ἀπριλίου οἱ Γερμανοί (μετὰ τὸ σπάσιμο τοῦ Σερβικοῦ μετώπου καὶ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης) ἔστειλαν μπροστά σὲ κάθε φρούριο ἀπὸ ἓνα τάνκ νά γυροφέρνῃ σιγὰ κρατώντας λευκὸ πανί. Οἱ Ἕλληνες δὲν τὰ πυροβόλησαν παρὰ τ' ἄφησαν νά πλησιάσουν, γιατί ἔθλεπαν νά κουνοῦν ἐπιδεικτικά τὴν ἄσπρη τους παντιέρα. Ἀπὸ τὰ τάνκς κατεβαίνουν σὲ λίγο κήρυκες ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν παράδοση τῶν ὀχυρῶν, ἐπειδὴ ὁ Ἕλληνας διοικητὴς εἶχε συνθηκολογήσει στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀξιωματικοὶ καὶ φαντάροι δὲν μποροῦν νά πιστέψουν τ' αὐτιά τους. Ἀπὸ τὴν καύχηση ποὺ εἶχαν γιὰ τὴν ἥρωική ἀντίστασή τους ὡς τὴν καταστροφή ποὺ μαθαίνουν εἶναι δρόμος ποὺ δὲ δρασκελίζεται σὲ μιά στιγμή. Σκέπτονται ὅτι γιὰ νά ξεπέσουν ἀπὸ τὴ νίκη τους θὰ ἔπρεπε νά δεχτοῦνε πολλοὺς χτύπους στὴ σειρά, ὅσο νά καταβληθοῦν. Ὡς τώρα ὅμως αὐτοὶ ἔδερναν τὸ Γερμανό, ὅχι μόνο πίσω ἀπὸ τίς πολεμίστρες, ἀλλὰ κι ἔξω στ' ἀνοιχτά, στήθος μὲ στήθος. Πῶς νά παραδώσουν φρούρια, σπίτια, πατρίδα χωρίς νά νικηθοῦνε; Μὰ ἡ ἀλήθεια ὅσο πιὸ φαρμακερὴ φαίνεται τόσο πιὸ ἀλήθεια εἶναι. Σὲ λίγο τοὺς ἔρχεται γραπτὴ ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ τους νά παραδώσουν τὰ ὀχυρά. Τότε ξεσπάει μαῦρη ἀπελπισία. Ἄλλοι κλαῖνε δυνατά, ἄλλοι ἀγκαλιάζουν καὶ φιλοῦν τὰ πολυθόλα μὲ πάθος τόσο αὐθόρμητο ποὺ σφίγγει τὴν καρδιά ὅσων τοὺς βλέπουν. Περίλυποι οἱ ἀξιωματικοὶ παρακολουθοῦν, χωρίς νά μποροῦν ν' ἀρθρώσουν λέξη, αὐτὴ τὴ σκηνὴ τοῦ ἔθνικοῦ σπαργαμοῦ. Ὑστερα συγκεντρώνουν τοὺς στρατιῶτες τους, καὶ περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ γερμανικὸ στρατό, ποὺ τοὺς παρουσιάζει ὅπλα

γιὰ νά τιμῇ τὴν παλικαριά τους, ξεκινοῦν γιὰ τίς Σέρρες.

Ἡ συνοδεία τους κατηφορίζει τίς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμύλητη, βαδίζοντας ἀργὰ ἀπὸ τὴν κούραση. Εἶχαν ἐβδομήντα ὥρες νά κλείσουν μάτι. Ὅποιος τοὺς ἔθλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες ἦταν νικητὲς ἐνὸς τόσο ἄνισου ἀγώνα. Ἡ κατάντια τους φαίνονταν ἀπὸ τὸ ρουχισμό τους, ἀνάστατο σὰν τὸ Κρητικὸ πέλαγος, ἀπὸ τὰ λερά τους πρόσωπα τὰ μαυρισμένα μὲ μπαρούτι.

Ἀπὸ μακριὰ ἀκοῦνε σάλπιγγες, γερμανικὲς νά ἤχοῦνε χαρούμενα κι ἀντικρίζουν νά κατεβαίνει ἀπὸ τὰ φρούρια ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νά ὀρθώνεται ἡ κατακόκκινη τοῦ Χίτλερ. Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νά μὴ χωράῃ ἄλλο καημό. Ἄχ, μὲ πόση λαχτάρα γυρίζει ὁ νοῦς τους πίσω στὰ τέσσερα μερόνυχτα, ποὺ χωρίς διακοπὴ νικούσαν τοὺς Γερμανούς.

Καθὼς προχωροῦν πρὸς τίς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ νά ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ δυστυχία ἀδελφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλόγισα πρὸς τὸν ὅμιλο ἐκεῖνο. Σὰν ἀνέβηκαν στὴν κορφή τοῦ λόφου, εἶδαν ἔτοιμη θρακιά.

— Τί πρόκειται νά ψήσετε; ρωτοῦν ὅσους ἀνάδευαν τὰ ξύλα.

— Τώρα θὰ διῆτε, τοὺς ἀποκρίνονται.

Ἐκεῖ γύρω στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος ποὺ ὑπερασπιζόταν τὸ φρούριο Λίσσε καὶ εἶχε μαστίσει ὁλόκληρη μεραρχία Ἀλπίνων. Νὰ ὁ διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης του ποὺ βάζει τὰ ἱερά ἄμφια. «Θὰ λειτουργηθοῦμε» λέει κάποιος καὶ ἡ ἰδέα πῶς θὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὰ θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληγικά τους, σταυροκοπιοῦνται κι ἀκοῦν μὲ κατάνυξη τίς εὐχὲς ποὺ ἀρχίζει νά ψέλνῃ ὁ παπάς. Ὑστερα προβάλλει στὸ κέντρο ὁ ὑπασπιστὴς κρατώντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμά της. Τὴν ἐσεκπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι ποὺ δὲν καταφέρει νά τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιατί εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐ-

τὴ εἶναι ἡ σημαία ποὺ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλὶ-Βεράν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἔξοδο κατόρθωσε νά διασπᾷ τὸν τουρκικὸ κλοιὸ καὶ νά σώσῃ τὸ σύνταγμα του, χωρίς ὁ ἴδιος νά ἐπιζήσῃ ἀπὸ τὸ θρυλικὸ κατόρθωμα, γιατί ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε κρατώντας στὰ χερία του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— «Προσοχή!» διατάζει ὁ διοικητὴς.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ ξενεφριασμένα κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστὴς τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπάς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μετὰξὶ ἀργεῖ νά καίῃ, γίνεται στάχτη σιγὰ, πολὺ σιγὰ. Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης ποὺ ἐξάφνιζεται κάνει τοὺς παρόντες νά ριγῇσιν οὕτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι καθὼς ἀντικρίζουν τοὺς φρουράρχους τους, ψημένους πολεμιστὲς, νά κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσποῦν τὰ παιδιάτικα στόματά τους σὲ λυγμοὺς κι ἀναφιλητά. Μὰ τὸ κλάμα τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— «Σηκώστε τὸ χέρι νά ὀρκιστῆτε. Τοὺς λέει.

Τὸν ὑπακοῦνε κι ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— «Ὅρκίζομαι.....»

— «Ὅρκίζομαι!», λένε ὅλοι μαζί.

— «Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω.....»

— «Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω!»

— «Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμα μου.....»

— «Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμα μου!»

— «Γιὰ νά ἐκδικηθῶ καὶ νά ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα.....»

— «Γιὰ νά ἐκδικηθῶ καὶ νά ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα!» βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τίς πονεμένες τους καρδιές, κι ὅταν ξαναπαίρνουν τὸ δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰν ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρεῖ πάλι σκοπὸ ἡ ζαίη τους.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ ΠΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΕ

Ὁ Κολοκοτρῶνης δὲν εἶχε πολλὴ ἐχτίμηση στοὺς Ἕλληνες ποὺ ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα ὅταν πιά εἶχε τελειώσει ὁ Ἀγώνας. Ὅταν τοῦ δινόταν εὐκαιρία δὲ δίσταζε νά τοὺς πειράζῃ.

Κάποτε, σὲ μιά συναναστροφή στοῦ Ἑλληνα πρέσβη τῆς Ρωσίας Κατακάζη, ἔγινε λόγος γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα τῶν Ἑλλήνων στὸν Ἀγώνα καὶ γιὰ τὸ καταπληκτικὸ κατόρθωμά τους νά ἐλευθερώσουν καὶ νά σώσουν τὴν πατρίδα τους. Κάποιος νιοφερμένος ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ Ἕλληνας, ποὺ εἶχε μάλιστα πάρει καὶ λαμπρὴ θέση στὴ διοίκηση τῆς χώρας, ἐνοχλήθηκε ἀπὸ τὴν ἀποθέωση αὐτὴ στὴ γενεὰ τῶν Ἀγωνιστῶν καὶ εἶπε ἀσυλλόγιστα: «Ἄς ἔχῃ χάρη ἡ Ἑλλάδα σὲς τρεῖς Δυνάμεις, ποὺ τὴν ἔσωσαν, κι ὅχι στοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων!»

Ὁ Κολοκοτρῶνης δὲ βάσταξε αὐτὴ τὴν προπέτεια καὶ ἀγαναχτισμένος τοῦ ἀπάντησε: «Νὰ ἔχουν ὅχι οἱ τρεῖς μονάχα, σοφολογιότατε, ἀλλὰ ὅλες οἱ Δυνάμεις καὶ ἡ Τουρκία μαζί χάρη στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἄνοιξε τούτῃ τὴ γωνιά (τὸ ἀπελευθερωμένο μέρος τῆς Ἑλλάδας) καὶ ἔτρεξαν καὶ τρύπωσαν ὅλοι οἱ κατεργαράοι καὶ ἔτσι ἄφηκαν τοὺς τόπους τῶν ἡσυχους».

Τὴν ἀπάντησή αὐτὴ τοῦ Κολοκοτρῶνη ἐπιδοκίμασε καὶ ἄλλος ἀγωνιστὴς, ὁ Ζαΐμης, ὁ Ζαΐμης, στοὺς νιοφερμένους Ἕλληνες καὶ τοὺς εἶπε: «Ἀκοῦτε, σοφολογιότατοι, τί λέει ὁ Στρατηγός;».

(Τὸ περιστάτικὸ αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης στὴν «Ἱστορικὴ Ἀνθολογία» του).

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ "ΥΜΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕ- ΡΙΑ", ΤΟΥ Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

93

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
Μὲ πολλὴ ποδοβολή,
Κι ἄρματ, ἄρματα ταραζουν;
Ἐπετάχτηκες Ἑσὺ.

94

Ἄ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴν γῆ.

95

Λάμπιν ἔχει ὀλη φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός;
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

96

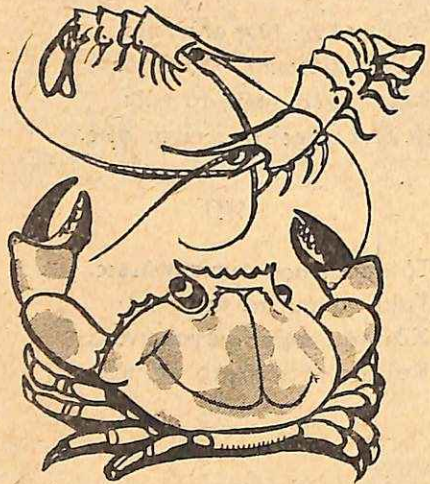
Τὸ σπαθί σου ἀντισκῶνεις,
Τρία πατήματα πατάς,
Σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
Καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾷς.

ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΑ

Είναι όμορφη νύχτα γεμάτη αστέρια γαλήνη σά να ξεφεύγει απ' τὰ οὐράνια κι απλώνεται στη γή, ειρήνη σά να σκεπάσει τὰ κατάκλειστα σπίτια καὶ τὰ δέντρα καὶ τοὺς δρόμους τοὺς ἔρημικούς πού

κατηφορίζουν μέχρι τῆ θάλασσα. Μιά θάλασσα ἡμερωμένη, ἀσάλευτη, σά νά τῆς λείπη ἡ ζωή.

Οἱ π ἔ τ ρ ε ς καὶ τὰ φυτὰ πού ζοῦνε στ' ἀκρογιάλι εἶναι τόσο ἡσυχά! Στὰ ριζὰ τους ἀνάμεσα φαίνονται καθούρια, πού πηγαίνοντας ἔρχονται σαστισμένα ἀπὸ τὴν πείνα, γαριδοῦλες μὲ ξεπεταμένες τὶς κεραίες, πού ψάχνουνε γιὰ τροφή. Ξαφνικά μιά ἀπελπισμένη φωνούλα φτάνει ἀπὸ τὴ θάλασσα.

— Βοήθεια, βοήθεια, χάνομαι!

Οἱ τσουκνίδες, οἱ πορφύρες καὶ τ' ἄλλα φύκια πού τὰ σκεπάζει τὸ νερό, σαλεύουν τὶς πρασινοκόκκινες φυλλωσιές τους κι ἐν' ἀσημένιο μικρόφαρο φτάνει λαχανιασμένο. Ἐχθρὸς τὸ κυνηγᾷ. Κρύβεται στὴ φυκιάδα. Ὅμως ἐκεῖ στὴ φυκιάδα, ἐκεῖ στὴν κρυφώνα του, λίγο ἔλειψε νὰ χαθῇ.

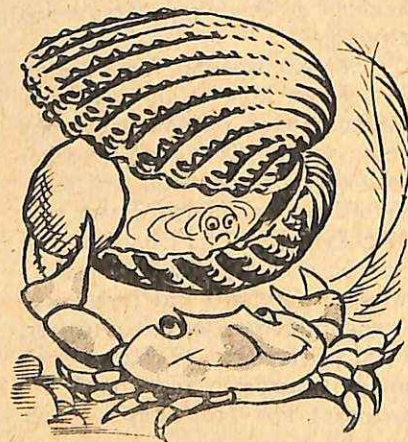
— Γιὰ τὸ Θεό, σκορπιός! Σκορπιός! Γιὰ τὸ Θεό!

Ξεπετάγεται τρομαγμένο, βάζει πλώρη γιὰ τ' ἀνοιχτά. Ξοπίσω του χύνεται λαίμαργα ὁ σκορπιός, ὁ καινούριος ἐχθρὸς του. Κι εἰν' αὐτὸς ἕνα μαυροκόκκινο ψάρι γεμάτο φτερά μ' ἀγκάθια. Ποιὸς ξέρει ἂν ξέφυγε τ' ἀσημένιο ψαράκι. Ποιὸς ξέρει ἂν πρόφτασε νὰ κρυφτῇ, νὰ σωθῇ.

Λίγο πιὸ βαθιά, ἐκεῖ στὶς πέτρες πού τὶς λούζουν ὀλότελα τὰ νερά, μεγάλο κουβεντολὶ ἔχουν στήσει τὰ μύδια. Στέκονται κολλημένα στὴν πέτρα, μὲ τὰ τσόφλια τους ἀνοιχτά, περιμένοντας νὰ φτάσει μέσα τους κάποιος μικροοργανισμός, γιὰ νὰ τραφοῦν. Ἐνα καθουράκι πλησιάζει ὀπουλα. Καὶ ρίχνει μιά τόση δά πετρούλα στὸ πρῶτο μύδι. Ὡχ, τί πόνος. Τί λυγμοί, τί θρήνος!

— Πονῶ, πονῶ ... Ἀχ, πῶς πονῶ.

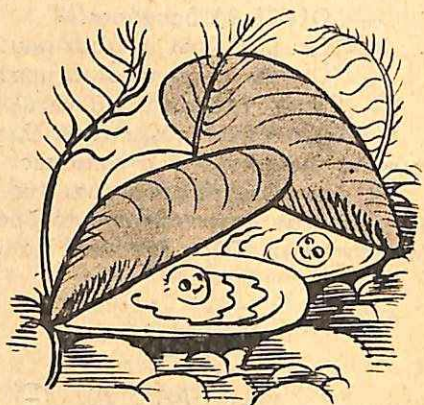
Θέλει νὰ κλείση, νὰ τραθηχτῇ

στὸν ἑαυτό του, στὸν πόνο του, νὰ δῇ τί θ' ἀπογίνει. Ὅμως τὰ τσόφλια δὲν μποροῦν πιά νὰ κλείσουν. Ἡ πετρίτσα στέκει μεγάλο

ἐμπόδιο. Τὸ μύδι ἀπομένει μισάνοιχτο. Γρήγορα τὸ καθουράκι χώνεται μέσα κι ἀρχίζει νὰ σπαράζει τὶς σάρκες τοῦ μυδιοῦ καὶ νὰ χαίρεται.

— Ἀχ, τί νόστιμο φαί. Μμμ...

τί ὠραῖο. Ἀ, θὰ τὸ κόψω πρῶτα κομματάκια κομματάκια καὶ θὰ καθίσω νὰ τὸ φάω μὲ τὸ ραχάτι μου. Μμμ... Τί καλά. Τί νόστιμο φαί.

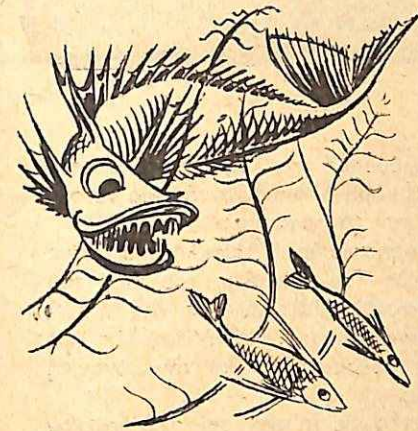
Στὰ πραγματικά τὸ καθουράκι δὲ μίλησε καθόλου, γιατί δὲ μιλάνε τὰ καθούρια. Ὅμως στ' ἀλήθεια ἔτσι τὴν κατακομμάτισε τὴν τροφή του. Γιατί ἔτσι τρῶνε τὰ καθούρια.

Στὸ βυθό, κατάχαμα βρίσκονται ξαπλωμένα ἀστέρια τῆς θάλασσας καὶ χύνουν ἕνα γύρω μιά γλυκιὰ πρασινωπὴ ἀνταύγεια.

Τί ναι λοιπὸν αὐτὰ τ' ἀστέρια τῆς θάλασσας, πού τόσο παράξενα λαμποκοποῦν; Ἐξωτικά λουλούδια; Μαγικά σημάδια; Ἡ μήπως πέσανε ἀπὸ καμιά νεράιδα; Τῆς στολίζανε τὴ λεπιδωτὴ οὐρά; Ἡ συγκρατοῦσανε τὰ χρυσὰ μαλλιά της;

Τ' ἀστέρια ἐξακολουθοῦν νὰ

μένουν ἀκίνητα, μ' ἀπλωμένα τὰ πέντε τοὺς πόδια. Ὅσο εἶναι πλάσματα τῆς φύσης καὶ τ' ἀστέρι τῆς θάλασσας, πλάσματα ζων-

τανά, μὲ νευρικό σύστημα, κι ἂς μᾶς φαίνεται παράξενο.

Κι ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ μάθῃ τί κρυφολῆνε μεταξύ τους, ἔτσι, καθὼς μένουν ξαπλωμένα κατάχαμα στὸ βυθό, δὲν ἔχει παρὰ νὰ τὰ φανταστῇ τὰ λόγια τους.

— Ἐ, φίλε. Ἀκόμα τίποτα;

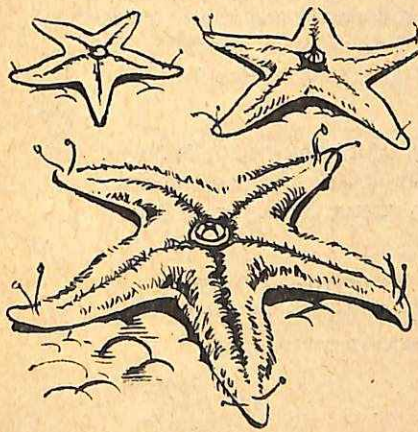
— Τίποτα, σύντροφε. Κεσάτια.

— Ἐγὼ βλέπω δυὸ στρείδια ἐκεῖ, στὸ βραχάκι. Μὰ εἶναι κατάκλειστα.

— Νά καὶ κάτι κοχύλια.

— Καλά, καλά. Μ' αὐτὰ εἶναι πέρα, μακριά, δὲν ὠφελεῖ. Γιατί...

Ἡ ὁμιλία κόβεται ἀπότομα. Τὰ ἀστέρια γουρλώνουν τὰ ματάκια τους. Πέντε ματάκια ἔχει τὸ καθένα. Ἀπὸ ἕνα στὸ κάθε τοῦ πόδι, στὴν ἄκρῃ ἄκρῃ. Λοιπὸν, σκε-

φτῆτε πόσα μάτια ἀνοίγονται. Καὶ παρακολουθοῦν ἕνα κοχύλι πού ἔχει προβάλει ὀλόκληρο σχεδὸν ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ σέρνε-

ται σιγὰ σιγὰ νὰ φτάσῃ κάποιο χορταράκι, πού σκοπεύει νὰ τὸ φάῃ. Σιγανотραγουδᾷ μурμουριστά, ὄλο κέφι.

— Τὸ χορταράκι...

τὸ χορταράκι...

Θὰ τὸ φάω

καὶ θὰ τὸ χάψω.

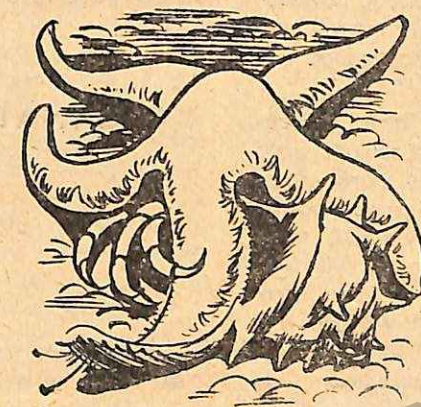
Τὸ χορταράκι...

τὸ χορταράκι...

Ξαφνικά τὸ κοχύλι βρίσκεται κάτω ἀπὸ τ' ἀστέρι τῆς θάλασσας, κουκουλωμένο μὲ τὰ πέντε τοὺς πόδια.

— Βοήθεια... Βοήθεια... Πνίγομαι...

Ποιά βοήθεια; Τὸ ἀστέρι, τὸ νεραϊδένιο στολίδι, ἦταν ἕνας πειρασμένος πού καιροφυλακτοῦσε. Εἶναι ἕνας φοβερός, ἕνας ἀχόρταγος φαγὰς τὸ ἀστέρι. Καὶ ἂ

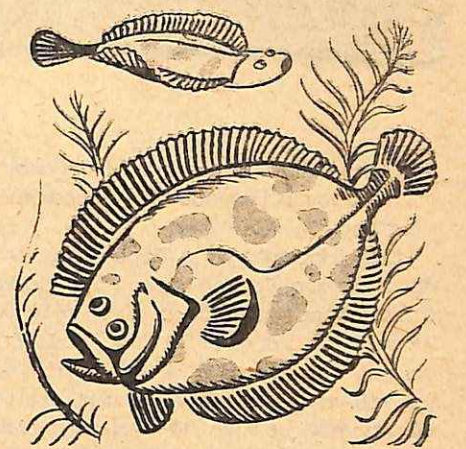

κοῦστε νὰ δῆτε πῶς τρώει, μὲ τί σιχαμένο τρόπο. Δὲν τρώει μὲ τὸ στόμα του, ἀλλὰ μὲ τὸ στομάχι του. Πφφ... Τί σιχασία. Βγάζει ἔξω ὀλόκληρο τὸ στομάχι του, τὸ ρίχνει πάνω στὸ μαλάκιο. Ὅχι βέβαια πάνω στὰ τσόφλια, ἀλλὰ στὸ μαλακὸ μέρος. Τὸ στομάχι παραμερίζει ὅτι δὲν τρώγεται, ρουφᾷ τὴν τροφή, ὕστερα μπαίνει πάλι στὴ θέση του.

Κι ὁ ἀχόρταγος φαγὰς τεντώνεται πάλι, ἀκίνητα μένουν τὰ πέντε τοὺς πόδια, μοιάζει σὰν ἄψυχος. Ξαναγίνεται χαριτωμένο φωτοδόλο σταυρουδάκι, ἀληθινὸ ξόμπλιο τοῦ γιγαλοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀστέρις. Ἐτσι τὸν ὀνομάζει ἡ ἐπιστήμη.

Εἴμαστε λοιπὸν στ' ἀκρογιάλι. Ἀς ὀπλιστοῦμε μὲ λίγη φαντασία. Χαριτωμένα γέλια δὲν ἀκού-

γονται; Εἶναι οἱ ταχτικοὶ ξενύχτες. Εἶναι μιά συντροφιά γλωσσίτσες. Ἀχ, τί τριγυρίστρες αὐτὲς οἱ γλωσσοί. Βγήκανε γιὰ

φαί. Χαμηλοκουβεντιάσουν μὲ τὴν ἀνεσὴ τους.

— Χά, χά, χά, τί ὠραία βραδιά.

— Τί ὕπνο τράθηξα ὅλη μέρα μεσ' στὸν ἄμμο.

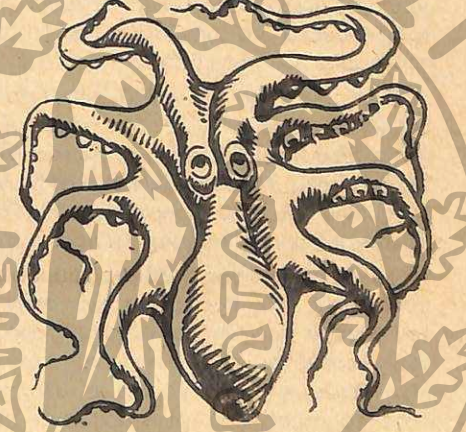
— Καὶ γώ. Χά, χά, χά...

— Καὶ γώ, θαῦμα.

— Ἐδῶ στὰ βράχια ἔχει μπόλικο φαί.

— Νά, νά, σαλίγκαροι καὶ μύδια καὶ καλόγνωμες! καὶ... ὁ ληστής, ὁ ληστής ἔρχεται... ἀκούεται μιά φωνή... ὁ νυχτερινὸς ληστής, τὸ χταπόδι!

Γέλια, κουβέντες παύουν. Οἱ γλωσσίτσες στρίβουν, χάνονται. Κάτι κεφαλόπουλα πού κοιμοῦνται ἀνάμεσα στὶς πέτρες, δυὸ δυὸ, τρία τρία, ὀλόκληρη παρέα, ξυπνοῦν ἀπότομα, φεύγουν, σκορ-

ποῦν, γίνονται ἀφαντα. Μύδια, στρείδια, κλείνουν. Καθούρια, γαρίδες τρυπώνουν στὰ φύκια.

ΠΗΛΕΟΠΗ ΜΑΣΙΜΟΥ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ

Είναι γνωστοί οι άρχαιοι ελληνικοί μύθοι γύρω από το βασίλειο Εύρουσθέα, τον Ήρακλή και τους απογόνους του.

Κι ο Ήρακλής κι ο Εύρουσθέας ήταν απόγονοι του ήρωα Περαέα. Γεννήθηκαν κι οι δυο τον ίδιο καιρό. Μόνο ο Εύρουσθέας γεννήθηκε λίγο, πολύ λίγο πριν από τον Ήρακλή και νά πως: 'Ο Δίας, που ήξερε πως είχε φτάσει πιά η μέρα που η 'Αλκμήνη δά γεννούσε τον ήρωα γιό του, τον Ήρακλή, είπε πως εκείνος που πρόκειται νά γεννηθῇ σέ λίγο δά εξουσίαζε όλους τους 'Αργίτες, όπως τότε έλεγαν τους Πελοποννήσιους, και φυσικά και όλους τους απόγονους του Περαέα. Τό άκουσε ή 'Ηρα. Δέχτηκε κι αυτή μαζί με τους άλλους 'Ολύμπιους τήν απόφαση του Δία. Βρήκε όμως τρόπο ν' αλλάξῃ τὸ μελλούμενο ἄρχοντα. Κράτησε δηλαδή τὸ θρέφος περισσότερο στὰ σπλάχνα τῆς 'Αλκμήνης και φρόντισε νά γεννηθῇ πριν ἀπ' τήν ὥρα του ὁ γιός τῆς βασιλισσας τῶν Μυκηνῶν, ὁ Εύρουσθέας.

"Ετσι σύμφωνα με τήν απόφαση τῶν θεῶν ὁ Εύρουσθέας ἔγινε βασιλιάς στῆς Μυκῆνες κι ἐξουσίαζε τούς 'Αργίτες κι εἶχε τὸ δικαίωμα, μ' ὅλο πού αὐτός ἦταν ἀδύνατος, νά προστάξῃ τὸν 'Ηρακλή. "Ετρεφε μυστικὸ φρόνο γιὰ τὸν ὑπέροχο ἡμίθεο και με τὸν κρυφὸ πόθο νά τὸν ἐξοντώσῃ τοῦ ἀνάθεσε στὴ σειρά τούς γνωστὸς ἀδελφούς πού, ἀντὶ νά προκαλέσουν τὸ θάνατο στὸν ἥρωα, τοῦ χάρισαν τήν ἀθανασία και μαζί χάρισαν στὸ λαὸ τὴ λύτρωση ἀπὸ πολλὰ δεινὰ.

"Η ἔχθρα ὅμως τοῦ Εύρουσθέα δὲ σταμάτησε οὔτε ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ 'Ηρακλή. "Επεσε ἀλύγιστη στὴ μητέρα τοῦ 'Αλκμήνη και στὰ παιδιὰ του. Κυνηγούμενοι ἐκεῖνοι ἔφυγαν ἀπ' τήν Πελοπόννησο και ζήτησαν προστασία στὴ Φιδιώτιδα, στὸ βασίλειο τῆς Τραχίνας Κήυκα. 'Ο Κήυκας ὅμως δέχθηκε μπροστὰ στὴν ἀπαίτηση τοῦ Εύρουσθέα νά μὴν τούς δεχτῇ και δὲν ἔδωσε τήν προστασία πού τοῦ ζήτησαν.

Γυρίζουν τότε τὰ παιδιὰ τοῦ 'Ηρακλή ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, καμιά τους ὅμως δὲν τόλμησε νά δώσῃ στοὺς ἰκέτες προστασία. Στὸ τέλος ἔφτασαν μπροστὰ ἀπὸ τήν 'Αθήνα, στὸ Μαραθῶνα, και κατάφυγαν στὸ ναὸ τοῦ 'Αγοραίου Δία, τοῦ προστάτη κάθε συγκέντρωσης τοῦ λαοῦ και θωρητῇ τῆς εὐχλωτίας.

'Ο βασιλιάς τῆς 'Αθήνας Δημοφώντας, πιστὸς στῆς παραδόσεις τῆς πόλης του και στὴν ἡθικὴ κληρονομιά τοῦ πατέρα του Θησέα, δέχεται τούς «Ήρακλειδες» και τούς ὑπόσχεται τὴ βοήθεια και τήν προστασία του. Σὲ λίγο ὅμως φτάνει ἐχθρικά ὁ στρατὸς τοῦ Εύρουσθέα. Τότε τὸ χρέος, πού γενναιόφρονα πῆρε ἀπάνω τῆς ἡ 'Αθήνα, γίνεται βαρὺ. Τὸ κάνουν ἀκόμη πιὸ βαρὺ οἱ προφητείες τῶν μάντηδων, πού λένε πως γιὰ νά νικήσουν ἐνωμένοι οἱ 'Αθηναῖοι κι οἱ 'Ηρακλειδες πρέπει νά προσφέρουν μιὰ κόρη εὐγενικοῦ πατέρα θυσία στὴν Περσεφόνη.

Ποῖος 'Αθηναῖος δά θυσίαζε τήν κόρη του; Μὲ ποιά καρδιά δά μπορούσε νά κάμῃ ὁ Δημοφώντας μιὰ τέτοια προσφορά ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ σπλάχνα;

Τότε προβάλλει ἡ κόρη τοῦ ἥρωα 'Ηρακλή, πού ἦταν γιός τοῦ Δία κι ἐγγονός του 'Αλκαίου, τοῦ γιοῦ τοῦ λαμπροῦ Περαέα, ἡ Μακαρία. Στῆς φλέβες τῆς τρέχει ἀγνὸ τὸ αἷμα τῶν προγόνων τῆς. Μὲ τὴ δική τῆς ζωὴ δά σῶση τὴ μητέρα, τ' ἀδέρφια τῆς και τήν εὐγενικὴ πόλη πού τούς δέχτηκε.

Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ φτέρωσε τὴ φαντασία τοῦ ἀρχαίου τραγικοῦ ποιητῇ Εὐριπίδῃ, πού τὸ δραματοποίησε στὴν τραγωδία του «Ήρακλειδαί».

Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ σκηνὴ τῆς θυσίας τῆς Μακαρίας στὴν τραγωδία τοῦ Εὐριπίδῃ ὁ ποιητῆς μας Κ. Παλαμᾶς ἔγραψε τὸ ἀκόλουθο σονέττο.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ

Θνήσκειν ἀδελφῶν τῶνδε κάματοις ἡμερ.
Εὐρημα γάρ τοι φιλοψυχοῦς* ἐγὼ
κάλλιστον εὐρηκ', εὐκλεῶς λιπεῖν θῖον.*
Εὐριπίδης ('Ηρακλειδαί 532 - 534)

Στῆς 'Αθήνας τὸ χῶμα ὁ Δίας ὁ 'Αγοραῖος
Βλέπει τὰ σπλάχνα τοῦ 'Ηρακλή γονατισμένα
Στὸν ὄγγιχτο θυμὸ τοῦ ὀλάρφανα, ἔρμα, ξένα'
'Ο 'Αργίτης φοβερός, ἀνήμπορο τὸ χρέος.

Ψυχοπονετικὸς ὁ ρήγας ὁ 'Αθηναῖος,
'Αλλ' ὦ σκληρότατος χρησμός πού τρώει τὰ φρένα.
«'Απὸ τὸ αἷμα σου, ὦ τρισεύγενῃ παρθένα,
Θά νικηθῇ ὁ ἀνίκητος ὀχτρός ὁ νέος!»

Κανέναν δὲ σαλεύει, ὠϊμέ! παντέρμ' ἡ ὀρφάνια.
Τότε γιομάτῃ ἀπ' τῶν ἡρώων τήν περηφάνεια,
Μιάς χώρας κι ἐνὸς γένους λυτρωτής, ὦ θεῖα

Τρισάξια θυγατέρα τοῦ μεγάλου 'Αλκίδῃ,
Φέρνεις τὰ στήθια στῆς θυσίας τὸ λεπίδι,
Καὶ τρισελεύτερη πεθαίνεις, Μακαρία!

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

* Καὶ λέγω πως πεθαίνω γιὰ τ' ἀδέρφια μου
καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου. Γιατὶ ὄρθκα ἐγὼ,
τὴ ζωὴ περιφρονώντας, εὐρημα λαμπρό:
ν' ἀφήσω αὐτὸν τὸν κόσμο πολυξάκουστη.
(Μετὰφρ. Δ. Σάρρου)

Ὁμιλία Προϊσταμένης Ἀδελφῆς κατὰ τὸ μνημόσυνο πού ἔγινε
στὴν ἐκκλησία τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στίς
16 Ἰουνίου 1945 γιὰ τίς Ἀδελφές πού ἔπεσαν ἀπὸ τὸ 1940-44

Αὐξήσε ἀκόμη ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀδελφῶν μας,
πού ἔδωσαν τήν πιὸ μεγάλη θυσία, τὴ θυσία τῆς
ζωῆς τους γιὰ τὴ μεγάλη ἰδέα τοῦ Ἐρυθροῦ
Σταυροῦ, τήν ἰδέα τῆς ἀλληλεγγύης και τῆς
αὐτοθυσίας.

Θύματα τοῦ καθήκοντος ἔπεσαν σάν τούς
στρατιῶτες, ἐνῶ ἐκτελοῦσαν τήν ὑπηρεσία πού
τούς εἶχε ἀνατεθῇ, κι ἐμεῖς πού μείναμε πίσω
δὲν μπορούμε παρὰ μὲ ἱερὴ συγκίνηση νά τίς
θυμηθοῦμε, τήν καθεμιὰ χώρα και ὅλες μαζί, τίς
συντρόφισσες πού στὸ προσκλητήριο λείπουν
σήμερα:

'Ιουλία Ἀνδρεάδου, Προϊσταμένη ἐδελόν-
τισσα. Σάν ἄρχισε ὁ πόλεμος ζήτησε ἀπ' τίς πρῶ-
τες νά φύγῃ ἀπ' τήν 'Αθήνα μ' ὅλο πού ἡ ὑγεία
τῆς ἦταν ἤδη βαρὶά κλονισμένη. Ὅλοι τήν ἀπο-
τρεψαν, μὰ ἐκείνη ἐπέμεινε: «'Ετσι κι ἔτσι δά
πεθάνῃ κανεῖς, τουλάχιστο ἄς πεθάνω ἐκεῖ ὅπου
νομίζω πως εἶναι τὸ καθήκον μου». Κι ἔφυγε
στὴν "Ηπειρο και θάφτηκε ἐκεῖ πού νόμιζε πως
ἦταν τὸ καθήκον τῆς, πιστὴ στὸ ἰδανικὸ πού εἶχε
βάλει σκοπὸ τῆς ζωῆς τῆς.

"Επειτα εἶναι τὰ ἔξι θύματα τῶν Ἰωαννίνων,
πού χάθηκαν, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσαν τήν ὑπηρεσία
τους στὸ χειρουργεῖο τῆς ὥρας τοῦ ἄγριου και
βάρβαρου βομβαρδισμοῦ τοῦ νοσοκομείου:

'Ελένη Παρασκευοπούλου, προϊσταμένη ἐδε-
λόντισσα Ἀδελφῇ, πάντα ἀκούραστη ἐργάτρια
τοῦ καλοῦ.

Καλλιόπη Γιουλούντα, προϊσταμένη διπλω-
ματούχος Ἀδελφῇ.

'Ελένη Καλογερίδου, διπλωματούχος ἀδελφῇ.
Λουκία Κυριακοῦ, ἐδελόντισσα βοηθός.

'Ελένη Μητροπούλου, ἐδελόντισσα βοηθός.

'Ελένη Τσάλη, ἐδελόντισσα οἰκονόμος, πού
εἶχε ἀκολουθήσει τήν κόρη τῆς στὴν πρώτη
γραμμῇ.

'Αθανασία Εὐφραιμιδοῦ, ἐδελόντισσα βοηθός
Δράμας, θύμα τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ πλωτοῦ νο-
σοκομείου «'Αττικῇ».

Καλλιόπη Κρασσᾶ, ἐδελόντισσα βοηθός Κα-
βάλλας. Στὴν ὑποχώρησή ἔπεσε κι αὐτὴ θύμα
ἄγριου δυστυχήματος καθὼς πῆγαινε νά κάμῃ
τὴν ὑπηρεσία τῆς στὸ Λουτράκι.

Καίτη Βαφειάδου, ἐδελόντισσα βοηθός, θύμα
τῶν κακουχιῶν και τῆς ὑπερκόπωσης.

"Επειτα ἔρχονται τὰ θύματα τῆς ἐποχῆς τῆς
κατοχῆς και τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ:

"Αννα Ραφτοπούλου, ἐδελόντισσα βοηθός,
πού ἔπεσε στὸ βομβαρδισμὸ τῆς Κηφισιάς ἐκτε-
λώντας τήν ὑπηρεσία τῆς.

'Αναστασία Σουριδίου, δόκιμη ἐδελόντισσα,
πού δὲ σταμάτησε τήν ἐργασία τῆς στὸ «Κέντρο
Γάλακτος», ὅπου εἶχε ἀναλάβει ὑπηρεσία.

Και τελευταία στὸ δλιβερό κατάλογο ἡ

Θάλεια Λεκκοῦ, υπεύθυνη ἐδελόντισσα Ἀ-
δελφῇ, ἀκούραστη ἐργάτρια σ' ὅλο τὸ διάστημα
τῶν τελευταίων χρόνων. "Επεσε κι αὐτὴ στὴν
ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος πού ἡ ἴδια εἶχε ὀρί-
σει στὸν ἑαυτὸ τῆς, δηλαδή στὴν ὑπηρεσία τῆς
πού ὤφειλε νά τελειώσῃ πριν ἀποχωρήσῃ γιὰ νά
ξεκουραστῇ. Σύμφωνα μὲ ὅλη τῆς τὴ ζωὴ ἦταν
καὶ τὸ τέλος τῆς: Αὐστηρὴ ἀπέναντι στὸν ἑαυτὸ
τῆς, ἀπαιτητικὴ κι ἀκούραστη, ἄφησε σ' ὅλες μας
κληρονομιά τὸ παράδειγμα τῆς και τήν ὑποχρέωση
νά εἴμαστε ἐπίσης αὐστηρές στὸν ἑαυτὸ μας
καὶ ἀκούραστες στὴν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος.

'Ο πόλεμος, ἡ κατοχὴ και οἱ δλιβερές μέρες
τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, κάθε ἐποχῇ, ἔχει ἀφή-
σει τὰ θύματά τῆς, κάθε ἐποχῇ ἀνάδειξε τίς Ἀ-
δελφές 'Ερυθροσταυρίτισσες, πού ἀκούραστες,
πιστές στὸ ἰδανικὸ τους, ἔκσμαν ὡς τὸ τέλος
τὸ καθήκον τους, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν κίνδυνο
τῆς ζωῆς τους.

Μὲ εὐλάβεια και βαθιὰ συγκίνηση σκύβομε τὸ
κεφάλι μας μπρός στοὺς τάφους τῶν τιμημένων
συναδέλφων μας. Στεφάνι δάφνης ζητᾷ ὁ ἥρωας,
ὁ μαχητής, ὁ νικητής. Οἱ ἀδελφές μας δὲ φιλο-
δόξησαν τέτοιο στεφάνι, ἀλλὰ τούς χρωστοῦμε
ἓνα στεφάνι ἀμάραντο, ἓνα στεφάνι ἀπὸ τὰ πιὸ
ῶραῖα λουλούδια, τὰ λουλούδια τῆς δύμησης,
τῆς ἀγάπης, τῆς ἀφοσίωσης.

Αἰωνία ἡ μνήμη τους στὸ Πάνθεο τῆς αὐτο-
θυσίας και αἰωνία ἡ μνήμη τους βαθιὰ στὴν καρ-
διά μας.

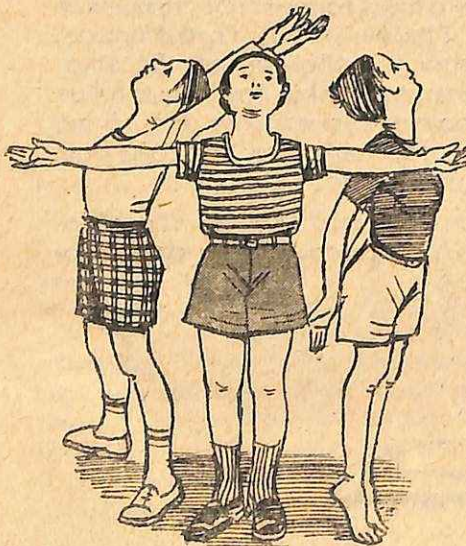
Γεια Χάρη

ΑΕΡΑΣ

Σας έλεγα στο περασμένο φύλλο πώς για να καούν τὰ τρόφιμα καὶ νὰ ἔχουμε ἔτσι κάποια ζέστη στὸ κορμί μας ἢ μὲ ἄλλα λόγια γιὰ νὰ ζοῦμε, χρειάζεται ὁ ἀέρας. Πόσο εἶναι ἀπαραίτητος φαίνεται ἅμα, σφαλώντας στόμα καὶ μύτη θελήσετε ν' ἀναπνεύσετε! ἀμέσως αἰσθάνεσθε πόσο σὰς λείπει καὶ πὼς δὲν μπορεῖτε χωρὶς αὐτὸν νὰ ζήσετε.

Ὁ ἀέρας εἶναι πολλὰ ἀέρια μαζί. ("Ὅπως ξέρετε κάθε πράμα στὸν κόσμο ἔχει μιά ἀπὸ τὶς τρεῖς πασίγνωστες μορφές: εἶναι ἢ στερεό, ὅπως ἡ πέτρα, τὸ σίδηρο, τὸ χάλκινο κτλ. ἢ ὑγρό, ὅπως τὸ νερό, τὸ λάδι, τὸ κρασί κτλ. ἢ ἀέριο, ὅπως ὁ ἀτμός, ὁ καπνός, τὸ φωταέριο κτλ.). "Ἔτσι λοιπὸν στὸν ἀέρα ὑπάρχουν πολλὰ ἀέρια ἐνωμένα: τὸ ἄζωτο 78%, τὸ ὀξυγόνο 20%, οἱ ὕδατοι 1%. (Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι εἶναι στρογγυλοὶ πού λέμε λογαριάζουν καὶ μερικὰ ἐκατοστὰ διπλά ἀπ' τὸν καθένα ἀπ' αὐτούς). "Υπάρχει ἀκόμα στὸν ἀέρα καὶ πάρα πολὺ μικρὸ ποσὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ, μόλις 1 στὰ 3000, καὶ ἀπὸ ἄλλα σπάνια ἀέρια ἀκόμα λιγότερο.

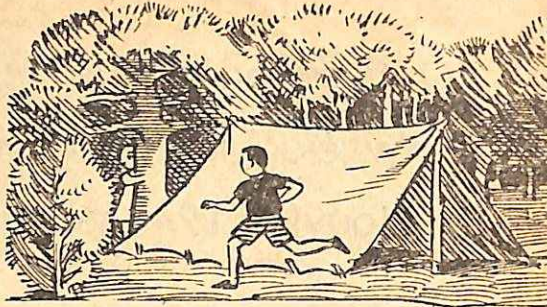
Ἀπὸ τὰ ἀέρια αὐτὰ μόνο τὸ ὀξυγόνο τραβά τὸ αἷμα μας περνώντας ἀπὸ τὰ πλεμόνια καὶ κουβαλώντας το ὕστερα στὰ ἔγκαιρα

τοῦ κορμιοῦ μας, ὅπου καὶ γίνεται τὸ κάψιμο τῶν τροφίμων. Σὰς ἔτυχε καμιά φορά νὰ βρεθῇτε κοντὰ σὲ ἄρρωστο πού θέλουν νὰ τοῦ δώσουν νὰ ρουφήξῃ ὀξυγόνο ἀπὸ ἓνα ἄσκό; αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ ἔχῃ ὅσο μπορεῖ πιὸ πολὺ ὀξυγόνο ὁ ἀέρας του καὶ νὰ μπορῇ ὁ ἄρρωστος νὰ τὸ παίρνῃ χωρὶς δύσπνοια. "Ἀλλὰ μπορεῖ μ' αὐτὸ νὰ κάμετε ἓνα πρόχειρο πείραμα πού θὰ σὰς δείξῃ ὅτι τὸ ὀξυγόνο εἶναι πού καίει: ἂν στὸ στόμιο τοῦ σωλήνα, πού βγαίνει ἀπὸ τὸν ἄσκό, βάλετε ἓνα σπῆρτο μισοκαμένο πού νὰ βαστᾷ μόλις μιά σπῆθα, ἀμέσως λαμπαδιάζει καὶ καίεται ὁλόκληρο. Τέτοιο κάψιμο γίνεται καὶ μέσα μας, ἀλλὰ σιγανὸ καὶ λιγοστό, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ διατηρητῇ ζεστὸ τὸ κορμί μας. Καὶ μόνο τὸ ὀξυγόνο τοῦ ἀέρα χρησιμοποιεῖται, ὅπως ἄλλωστε καὶ γιὰ κάθε φωτιά: τὸ ἄλλο ἀέριο, τὸ ἄζωτο, πάει χαμένο γιὰ τὴ ζωὴ μας (γι' αὐτὸ τὸ εἶπαν καὶ ἂ ζ ω τ ο = κάτι πού δὲν ἔχει ζωή).

Θὰ σὰς ἔτυχε καμιά φορά τὸ χειμῶνα νὰ πάθετε ἢ νὰ ἰδῇτε ἄλλους νὰ πάθουν ζάλη καὶ πονοκέφαλο ἀπὸ κάρβουνα μισοκαμένα σὲ μαγκάλι: αὐτὰ τὰ παθήματα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ, πού παράγεται παντοῦ ὅπου καίεται τὸ κάρβουνο. Αὐτὸ πάλι λέγεται ἀλλιώδως, μὲ πιὸ πολλὴ ἀκρίβεια ἐπιστημονικῇ, διοξείδιο τοῦ ἀνθρακος, ὅταν καίεται καλὰ τὸ κάρβουνο, καὶ διοξείδιο τοῦ ἀνθρακος, ὅταν μισοκαίεται. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ἀέρια τὸ διοξείδιο τοῦ ἀνθρακος εἶναι φοβερὸ δηλητήριο καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ αἰτία πού προκαλεῖ τὴ ζάλη καὶ τὸν πονοκέφαλο καὶ θάνατο καμιά φορά. Μέσα μας ὅμως μὲ τὸ κάψιμο τῶν τροφίμων παράγεται διοξείδιο τοῦ ἀνθρακος, τὸ ὁποῖο καὶ βγαίνει ὕστερα ἀπὸ τὰ πλεμόνια μὲ τὴν ἐκπνοή. Τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ στὴν ἀναλογία πού βρίσκεται στὸ αἷμα δὲν μᾶς πειράζει! ἅμα ὅμως φτάσῃ ἡ ἀναλογία στὸ 1 στὰ 1000, ὁ ἀέρας θεωρεῖται ἀκάθαρτος καὶ εἶναι βλαβερὸς.

Ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ του κάθε ὥρα 24 λίτρα ὀξυγόνο καὶ βγάζει 18 λίτρα ἀνθρακικὸ ὀξύ. Φανταστῆτε λοιπὸν πόσο εὐκόλα γίνεται βλαβερὸς ὁ ἀέρας, ὅταν ζοῦμε σὲ κλειστὸ χωρὶ: γιατί, βλέπετε, ἀπὸ τὸ ἓνα μέ-

ρος λιγοστεύει τὸ ὀξυγόνο του καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πλεονεργεῖ τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ. Αὐτὸ δὲ γίνεται πολὺ συχνὰ ὅταν πολλοὶ ἄνθρωποι συναχθοῦν μέσα σὲ μιά αἶθουσα κλειστὴ ἢ βρεθοῦν πολλὰ παιδιὰ στὴν τάξη μὲ κλεισμένα παράθυρα καὶ πόρτες. Θέλουν δὲ θέλουν ρουφῶν ἀέρα νοθευμένο. Καὶ μπορεῖ νὰ μὴ πάθουν ζάλη καὶ πονοκέφαλο, ἂν καὶ αὐτὰ τὰ παθήματα συμβαίνουν συχνὰ, ἀλλὰ εἶναι βέβαιον πὼς τὴν ὥρα ἐκείνη δὲ γίνεται τὸ κάψιμο σωστό, ὅπως δὲ γίνεται καὶ στὰ μισοκαμένα κάρβουνα: ἡ ζωὴ εἶναι τότε ἐλαττωμένη, ὅχι σωστή.

Νοθεύεται λοιπὸν ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο πού τὸν μολύνει μὲ τὴν ἀναπνοή του. Καὶ νὰ ἰδῇτε πού ὁ ἀέρας αὐτὸς παίρνει μιά ἰδιαίτερη μυρουδιά, πού θέλουν νὰ ποῦν ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἓνα ἰδιαίτερο δηλητήριο πού παράγεται καὶ αὐτὸ διπλά στὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ: καὶ αὐτὸ τὸ λένε γιατί τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ δὲ μυρίζει καθόλου. "Ὅπως καὶ ἂν εἶναι ἡ μυρουδιά αὕτη εἶναι πολὺτιμη, γιατί μᾶς δείχνει πὼς πρέπει γρήγορα ν' ἀνοίξουμε τὰ παράθυρα γιὰ ν' ἀερίστῃ ἡ τάξη. Τώρα ὁ μεγάλος ἄνθρωπος, ὁ ἐνήλικος, χρειάζεται, ὅπως εἶπα, 24 λίτρα ὀξυγόνο τὴν ὥρα: ἂς βάλουμε γιὰ τὸ παιδί 20 λίτρα. "Ἄν σὲ μιά τάξη βρεθοῦν 50 παιδιὰ, θὰ χρειαστοῦνε 1000 λίτρα ἢ ἓνα κυβικὸ μέτρο. "Ἄν λοιπὸν ἡ τάξη αὕτη ἔχῃ μᾶκρος 5 μέτρα, φάρδος 3 καὶ ὕψος 4, θὰ πῇ πὼς ὁ χώρος της εἶναι $5 \times 4 \times 3 = 60$ κυβικὰ μέτρα. Θὰ σκεφτῆτε τότε πὼς αὐτὸς ὁ ἀέρας φτάνει γιὰ νὰ ζήσουν 60 ὧρες! ἀλλὰ ξεχνάτε τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ πού, ὅπως σὰς εἶπα, παράγεται στὸ κορμί σας, 18 λίτρα τὴν ὥρα, καὶ γιὰ τὸ παιδί 15, καὶ γιὰ 50 παιδιὰ 750 λίτρα: πού θὰ πῇ πὼς ἡ ἀναλογία τοῦ ἀέρου αὐτοῦ ἀντὶ γιὰ 1:3000 πού εἶναι τὸ κανονικὸ, ἀνεβαίνει σὲ 75%! Καὶ

πάλι ἡ ἀναλογία αὕτη γίνεται πιὸ μεγάλη, μιά πού τὸν τόπο τοῦ ὀξυγόνου, πού καίεται μέσα μας, τὸν παίρνει τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ πού βγάζουμε. Γι' αὐτὸ τὰ παράθυρα πρέπει νὰ βρίσκονται πάντοτε ἀνοιχτά, ἢ ὅταν κάνῃ κρύον καὶ ἀναγκαζόμαστε νὰ τὰ κλείνουμε, πρέπει νὰ τ' ἀνοίγουμε τουλάχιστο δύο φορές τὴν ὥρα, ἀφήνοντάς τα 5 λεπτά κάθε φορά. "Ὅσο πιὸ πολλὴ ὥρα στέκουν κλεισμένα τὰ πορτοπαράθυρα, τόσο πιὸ πολὺ γίνεται τὸ ἀνθρακικὸ ὀξύ καὶ τόσο πιὸ λίγο τὸ ὀξυγόνο!

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν γιὰ τὴ ζωὴ μας ν' ἀνανεώνεται ὁ ἀέρας, νὰ μὴν εἶναι στάσιμος. "Ἔτσι ἐξηγοῦμε γιατί τόσο πολὺ ποθοῦμε νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὴν τάξη, ὅπου γίνεται τὸ μάθημα, ἢ ἀπὸ τὸ δωμάτιο πού περνοῦμε τὴν ὥρα, ἢ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸ ἐργαστάσιο πού δουλεύουμε, ὅταν τύχῃ οἱ χώροι αὐτοὶ νὰ εἶναι κλειστοί. Μᾶς τραβά ὁ καθαρὸς ἀέρας, τὸ ὑπαιθρο. Αὐτὸς πάλι ὁ ἀέρας μᾶς εἶναι χρήσιμος καὶ γιὰ ἓνα ἄλλο λόγο: μᾶς δροσιζέει τὸ καλοκαίρι, πού ἐξαιτίας τῆς ζέστης ἰδρώνουμε. Μὲ τὸν ἀέρα ἐξατμίζεται ὁ ἰδρώτας καὶ, ὅπως ξέρετε, κάθε ἐξάτμιση λιγοστεύει τὴ ζέστη: τὸ βλέπετε αὐτὸ καὶ στοὺς δρόμους καὶ στὶς αὐλὲς πού καταβρέχουμε γιὰ νὰ φέρουμε δροσιά. "Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὕτη ἡ ἐνέργεια πρέπει ὁ ἀέρας νὰ εἶναι ξερὸς, χωρὶς ὕγρασία. "Ὅταν εἶναι ὑγρὸς ὠφελεῖ βέβαιον, μιά πού δὲν ἔχει τὸ μπόλικο ἀνθρακικὸ ὀξύ τῶν κλειστῶν χώρων, ἀλλὰ δὲ δροσιζει, γιατί ἀντὶ νὰ βοηθᾷ ἐμποδίζει τὴν ἐξάτμιση, καὶ ἔτσι δὲ λιγοστεύει τὴ ζέστη τὸ καλοκαίρι: τὸ χειμῶνα ὅμως τὴ λιγοστεύει ὅχι μὲ τὴν ἐξάτμιση, ἢ ὅποια τότε δὲν ἔχει ἔδαφος νὰ γίνῃ, μιά πού δὲν ἰδρώνουμε, ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπο: ἐπεὶ ἡ ὕγρασία εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος, ὁ ὑγρὸς καὶ κρύος ἀέρας, μέσο τῶν

φορεμάτων πού ὑγραίνονται πάντως, τραβά τὴ ζέστη τοῦ κορμιοῦ μας καὶ ἔτσι τὸ κρύον μᾶς γίνεται πιὸ αἰσθητό.

Θὰ κρυώσουμε λοιπὸν ἅμα βγοῦμε σὲ κρύον ἀέρα, θὰ πάθουμε κρυολογήματα, ὅπως φοβᾷται ὁλος ὁ κόσμος; "Ἡ γνώμη μου εἶναι πὼς ὁ φόβος αὐτὸς εἶναι ὑπερβολικός: "Ἀπὸ τὴ μιά μεριά ξέρομε πὼς ὅσοι ἔζησαν, καὶ γιὰ καιρὸ, στὸ Βόρειο Πόλο, κάνοντας ἐπιστημονικὲς ἐρευνες, δὲν ἐπαθάν ποτὲ ἀπὸ κρυολογήματα, ἐνῶ ἄρρωσταίνον, καὶ βαριά πολὺς φορές, ἄνθρωποι ἐργατικοί, ὅταν βρεθοῦν ξαφνικὰ σὲ κακοκαιρία μὲ ὕγρὸ καὶ κρύον ἀέρα ἢ μὲ δυνατὴ βροχή. "Ἀπὸ τὴν ἄλλη βλέπουμε νὰ παθαίνουν ὁμαδὶ καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι συνάχια καὶ βράχνες σὲ κάθε ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ, ἐνῶ δὲν παθαίνουν τίποτα παιδιὰ πού θὰ τύχῃ νὰ ἐκτεθοῦν ἰδρωμένα σὲ ρεύματα.

"Ὅλα αὐτὰ ἐξηγιῶνται: στὸ Βόρειο Πόλο δὲν εἶναι ποτὲ ὁ ἀέρας ὑγρὸς: ὁ ὑγρὸς καὶ κρύος ἀέρας λιγοστεύει τὴ ζέστη τοῦ κορμιοῦ μας καὶ κατεβάσει τὴν ἀντοχή του στὸ κρύον, ὅπου βρίσκουν τὴν εὐκαιρία τὰ μικρόβια (γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ σὰς μιλήσω ἀργότερα) νὰ ζωηρέψουν καὶ νὰ προκαλέσουν μιά σοβαρὴ ἀρρώστεια σὰν τὴν πνευμονία, νὰ ποῦμε, ἢ τὴν μηνιγγίτιδα: ἄλλη εὐκαιρία βρίσκουν ἄλλα μικρόβια, ὅχι τόσο βλαβερά αὐτά, πού προκαλοῦν τὰ συνάχια καὶ τὴ βράχνα.

Μὴ φοβάστε λοιπὸν τὰ ρεύματα καὶ μὴ σπεύδετε νὰ φορῆτε τὸ πανωφόρι σας μὲν ἰδρώνετε καὶ τὸ χειμῶνα νὰ μὴ ντύνετε μὲ

πολλὰ ρούχα, εἴτε ἐσωτερικά, εἴτε ἐξωτερικά, μὲ τὰ ὁποῖα συνηθίζετε τὸ κορμί σας σὲ ἀρκετὴ ζέστη, ἔτσι πού ἅμα ὁ καιρὸς κρυώσῃ εὐκολώτερα ἄρρωσταίνετε. ("Ἐχω παρατηρήσει πὼς πιὸ συχνὰ κρυολογοῦν τὰ παιδιὰ τὰ βαριοντυμένα). "Ἀλλωστε αὐτὰ τὰ κρυολογήματα πού μπορεῖ νὰ πάθετε εἴτε ἀπὸ ξαφνικὴ ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ πού, ὅπως σὰς εἶπα, γίνονται καὶ ὁμαδικὰ, εἴτε ἀπὸ τὸ ὅτι θὰ βγῆτε ἀπὸ μιά κάμαρη πὸ ζεστή, δὲν εἶναι ποτὲ σπουδαῖα, σὰν ἐκεῖνα λόγου χάρι πού παθαίνει ὁ βοσκὸς ἢ ὁ ἀγωγιάτης πού τὸν πιάνει ξαφνικὰ στὸ βουνὸ ἢ στὸ δρόμον ἢ κακοκαιρία. "Ὡστόσο, ἂν θέλετε νὰ εἴστε προφυλαγμένοι ἀπ' αὐτά, τὸ μόνο μέσο εἶναι ἡ ψυχρολουσία: ἀλλὰ γι' αὐτὴ θὰ σὰς γράψω ὅταν θὰ κάμω λόγο γιὰ τὸ νερό.

Ὁ κρύος ἀέρας εἶναι πολὺ ὠφέλιμος. Τὸ βλέπετε τὸ καλοκαίρι, ὅταν ξαπλωμένοι κάπου ἢ καθισμένοι αἰσθάνεσθε νὰ σὰς δροσιζῇ ὁ μπάτης ἢ τὸ βραδινὸ ἀπὸ γειο ἢ κάποιο ἄλλο δροσερὸ ἀεράκι: ἀλλὰ καὶ τὸ χειμῶνα δὲν εἶναι λιγότερη ἡ ὠφέλειά του. Κοιτάξετε ἓναν ἄνθρωπον πού βγαίνει ἓνα πρωὶ τὸν Ὀκτώβριον μὲ τὸ κρύον, ὅσο τσουχτερό νὰ εἶναι: ἔχει ὠραία χρώματα, ἔχει κέφι: τρέχει στὴ δουλειά του πού, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, τὴν κάνει μὲ πιὸ πολλὴ εὐχαρίστηση: νομίζει κανεὶς πὼς τὸ κρύον δουλεύει σὰν ἐλατήριο πού τινάζει ἀπὸ τὴ νάρκη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ. "Ἀλλὰ ὁ ἀέρας εἶναι πηγὴ καὶ γιὰ ἄλλα ἀγαθὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ σὰς μιλήσω στὸ ἐρχόμενο φύλλο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΡΑΤΗΣ

«Όταν ήθελαν να πουν «δέκα χιλιάδες» οί αρχαίοι έλεγαν «μύριοι». Αυτό τό ξέρετε κι άπ' την περίφημη «κάθοδο τών μυρίων»: οί «Έλληνες πού άρνήθηκαν να παραδοθούν στον Άρταξέρξη τό 401 π.Χ. και κατόρθωσαν με τόσους ήρωισμούς να φτάσουν έπιτέλους άπ' τόν Εύφρατη πίσω στην πατρίδα τους, με την άξια καθοδήγηση του Ξενοφώντα, ήσαν δέκα χιλιάδες άντρες. Έκατό φορές μύριοι, δηλαδή χίλιες χιλιάδες, είναι αυτό πού λέμε με μία λέξη: έκατομμύριο.

Τό δισεκατομμύριο είναι χίλια έκατομμύρια: "Αν θές να τό γράψης με άριθμούς πρέπει ν' άραδιάσης κάμποσα μηδενικά: 1.000.000.000. Κι ό άριθμός πού θέλω να καταλήξω είναι άκριβώς ό διπλάσιος, δύο δισεκατομμύρια.

Μάλιστα, δύο δισεκατομμύρια είναι περίπου οί κάτοικοι της γής μας όλοι, λευκοί, μαύροι, κίτρινοι, μωρά, νέοι, γέροι, άντρες και γυναίκες. Δεν είμαστε και λίγοι, έ; "Αν φανταστής ότι μπαίνουμε όλοι σέ μία γραμμή, ό ένας πίσω άπ' τόν άλλο σέ άπόσταση μισού μέτρου, ή γραμμή μας θα είχε μήκος ένα έκατομμύριο χιλιόμετρα, θα μπορούσε δηλαδή να περιτυλίξη τή γή είκοσιπέντε φορές, και μάλιστα στο πλατύτερο σημείο της, στον ίσημερινό. Κι αν φανταστής ότι μας βάζεις όλους να παρελάσουμε μπροστά σου, όπως είμαστ' έτσι στή γραμμή, περπατώντας μέρα νύχτα με κανονικό βήμα, ή παρέλαση αυτή θα διαρκούσε είκοσιτρία χρόνια—χωρίς μάλιστα να λογαριάσουμε και τούς καινούριους ανθρώπους πού θα γεννηθούν μέσα σ' αυτά τά είκοσιτρία χρόνια, και πού είναι πάντα λίγο περισσότεροι άπ' αυτούς πού πεθαίνουν στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Κι όμως, μ' όλο πού είμαστε τόσο πολλοί (τόσο πολλοί μάλιστα ώστε να νομίζουμε ότι μας επιτρέπεται και να σκοτώνουμε ό ένας τόν άλλον), δε θα θέλαμε να βρισκόμαστε μόνοι μας μέσα σ' αυτόν τόν άπέραντο ώκεανό πού μας περιβάλλει και λέγεται σ ύ μ π α ν. Μέσα σ' αυτό τόν ώκεανό ή γή είναι ένα πολύ μικρό νησάκι, με δύο δισεκατομμύρια κατοίκους. Υπάρχουν όμως σ' αυτόν και πολλά άλλα τέτοια νησιά, άλλα μικρότερα—τό φεγγάρι, οί πλανήτες Έρμης και Άρης, κ. ά.—, κι άλλα μεγαλύτερα, όπως είναι ό ήλιος κι όλα τ' άμέτρητα άστέρια πού βλέπουμε κάθε νύχτα. Άπ' τά πανάρχαια χρόνια ως σήμερα, κάθε φορά πού οί άνθρωποι της γής σηκώνουν τό κεφάλι

και βλέπουν να τούς χαμογελούν όλ' αυτά τά συμπαθητικά φωτάκια, γεννιέται μέσα στο νού τους τό σπουδαίο ερώτημα: Δεν υπάρχουν άραγε άνθρωποι εκεί πάνω;

Στό ερώτημα αυτό ή φαντασία τών ανθρώπων έχει δώσει πολλές άπαντήσεις, αλλά δε θ' άσχοληθούμε μ' αυτές. Θα δούμε τί μπορεί ν' άπάντηση ή έπιστήμη. Αυτό είναι ίσως λιγότερο διασκεδαστικό, αλλά μας φέρνει πολύ πιό κοντά στην αλήθεια. Λέω π. ι. ο. κ. ο. ν. τ. ά, γιατί την όριστική αλήθεια ούτε ή έπιστήμη μπορεί να τή δώσει, σήμερα τουλάχιστο. "Ενα μεγάλο μέρος άπ' αυτά πού θα πούμε είναι θ ε ω ρ ί ε ς, κι οί θεωρίες αντιπροσωπεύουν τις έπιστημονικές γνώσεις πού ισχύουν σ ή μ ε ρ α, και πού μπορεί βέβαια, αν έπιβεβαιώνονται, με τό πέρασμα του χρόνου, να ισχύουν και αύριο, ακόμα και να γίνουν κάποτε ό ρ ι σ τ ι κ έ ς, αλλά μπορούν και να μήν έπιβεβαιωθούν, και τότε θα πρέπει ν' αντικατασταθούν με άλλες θεωρίες, πού βρίσκονται πιό κοντά στην αλήθεια.

Ό πιό άπλός και πιό φυσικός τρόπος για να μάθης, αν υπάρχει κάτι, είναι να προσπαθήσης να τό δής. Κι επειδή βέβαια με γυμνό μάτι είναι άδύνατο να διακρίνουμε, αν υπάρχει ή όχι ζωή πάνω στα ούράνια σώματα πού μας περιβάλλουν, φυσικό είναι να ζητήσουμε τή βοήθεια τών ειδικών όργάνων πού έχουμε για να βλέπουμε σέ μακρινές άποστάσεις, τών τηλεσκοπίων. Για να μη χάνουμε μάλιστα καιρό, άς πάμε άμέσως στα νεώτατα και τελειότατα τηλεσκόπια πού υπάρχουν, π. χ. στο μεγάλο κατοπτρικό τηλεσκόπιο του άστεροσκοπείου του Mount Wilson, ή του Mount Palomar στην Καλιφόρνια.

Έκεί μας περιμένει δυστυχώς μία μεγάλη άπογοήτευση. Τό τηλεσκόπιο είναι βέβαια περίφημο, είναι ένα θαύμα της τεχνικής τών ανθρώπων, αλλά αν ή ζωή πάνω στα ούράνια σώματα έχει τις ίδιες γεωμετρικές διαστάσεις πού έχει στή γή, για να τή διακρίνουμε

θα έπρεπε τό τηλεσκόπιο του Mount Palomar—τό ισχυρότερο του κόσμου—να ήταν μερικά έκατομμύρια φορές ισχυρότερο. Κι επειδή ή τεχνική προοδεύει βέβαια, μα όχι με τέτοια άλματα, πρέπει να παραιτηθούμε όποσδήποτε άπ' τόν τρόπο αυτό της άμεσης εξακρίβωσης. Κρίμα! Υπάρχει όμως και ή μέθοδος Μωάμεθ: άφου τά ούράνια σώματα, με όλα μας τά τηλεσκόπια, άρνιούνται να έρθουν άρκετά κοντά, ώστε να τά παρατηρήσουμε καλύτερα, δε θα μπορούσαμε να πάμε έμείς πρὸς τό μέρος τους; Σ' αυτό τό ζήτημα ή έπιστήμη κι ή τεχνική είναι πολύ πιό ένθαρρυντικές. Σήμερα βέβαια δεν έχουμε τά τεχνικά μέσα για να έπιχειρήσουμε ένα τέτοιο ταξίδι, είναι όμως δυνατό, και μάλιστα μπορεί κανείς να πη και πιθανό, να τ' άποκτήσουμε. Τότε θα μπόρουμε ίσως, όπως οί ήρωες του Ίουλιού Βέρν, να δούμε τά πλησιέστερα ούράνια σώματα—τό φεγγάρι, την Άφροδίτη και τόν Άρη—άπό πιό κοντά και να κάνουμε πολύτιμες παρατηρήσεις, πού θα μας βοηθήσουν ν' άπάντησουμε στο ερώτημά μας, ιδίως για την Άφροδίτη και για τόν Άρη.

Η έπιστήμη όμως ποτέ δεν άπογοιτεύεται και ποτέ δεν περιμένει. "Ωσπου να κατορθωθή αυτό τό ταξίδι—πού κι αυτό άλλωστε μόνο για τά λίγα πιό κοντινά ούράνια σώματα θα μπορούσε ίσως να μας πληροφορήσει αν κατοικούνται ή όχι—άφήνει για την ώρα στην πάντα τόν τρόπο της άμεσης παρατήρησης, και προσπαθεί να λύση τό πρόβλημα με έ μ μ ε σ ο τρόπο. Για τόν έμμεσο αυτό τρόπο έχει άλλωστε σήμερα πολύ περισσότερα εφόδια, κι έπομένως πολύ περισσότερες πιθανότητες να πλησιάση τή λύση και να μας πη, αν υπάρχει ζωή έξω άπ' τή γή. Ποιός είναι αυτός ό έμμεσος τρόπος; Είναι κι αυτός πάρα πολύ άπλός. Η ζωή πάνω στή γή όφειλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν γύρω μας όρισμένες ευνόικες φ υ σ ι κ έ ς σ υ ν θ ή κ ε ς. "Αν λείψουν αυτές, ή ζωή καταστρέφεται. "Αν φανταστή κανείς πώς ή θερμοκρασία λ. χ. πάνω στην έπιφάνεια της γής αύξάνει, για ένα όποιοδήποτε λόγο, στους 2.000 βαθμούς Κελσίου, ή έλαττώνεται στους 200 βαθμούς κάτω άπ' τό μηδέν, τότε φυσικά θα σταματήσουν όλα τά φαινόμενα της ζωής, κι όλόκληρη ή γή θ' άπνεκρωθή. Τό ίδιο θα συμβη κι αν λείψη ξαφνικά ό άέρας, δηλαδή τό όξυγόνο.

Σκέφτεται λοιπόν ή έπιστήμη και λέει: "Αν πάνω στα ούράνια σώματα υπάρχουν οί ίδιες φυσικές συνθήκες πού κάνουν δυνατή τή ζωή πάνω στή γή, τότε βέβαια μπορεί να υπάρχει και σ' αυτά ζωή. Έννοείται ότι μπορεί και τότε ακόμη να μήν υπάρχει εκεί ζωή. "Αν όμως οί συνθήκες αυτές δεν υπάρχουν, τότε ζωή, σαν αυτή πού έχουμε πάνω στή γή, άποκλείεται έντελώς.

Τό πρόβλημα λοιπόν μετατοπίζεται άπ' την ύπαρξη της ζωής, στην ύπαρξη ευνόικου περιβάλλοντος πού να κάνει δυνατή τή ζωή. Μετατοπίζεται, χωρίς να χάνη τίποτα άπ' τό κολοσσιαίο ένδιαφέρον του.

Η ζωή—ζώα και φυτά—έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα: τό πρώτο είναι ή ά ν τ α λ α γ ή τ ή ς ύ λ η ς, ή λειτουργία δηλαδή πού επιτρέπει στους ζωντανούς οργανισμούς να παίρνουν ξένες ουσίες, να τις άφομοιώνουν, να τις στέλνουν στα διάφορα σημεία τους και ν' άποβάλλουν όσες ουσίες τούς είναι περιττές. Τό δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό κάθε ζωής είναι ή κ α ύ σ η, δηλαδή ή χημική ένωση διαφόρων ουσιών με τό όξυγόνο.

Για την ανταλλαγή της ύλης είναι άπαραίτητο να υπάρχει μέσα στους ζωντανούς οργανισμούς ένα υγρό, γιατί μέσα στα στερεά σώματα ή ύλη δεν μπορεί να μετακινηθή. Στή γήινη ζωή τό υγρό αυτό είναι τό ν ε ρ ό, και χωρίς αυτό δε μας είναι δυνατό να φανταστούμε πώς υπάρχει ζωή. Επίσης μας είναι άδύνατο να φανταστούμε ζωή χωρίς ό ξ υ γ ό ν ο, δηλαδή χωρίς άέρα, χωρίς άτμόσφαιρα, γιατί τότε δεν μπορεί να λειτουργήση τό δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό της ζωής, ή καύση. Οί δύο αυτές πρωταρχικές συνθήκες ζωής βρίσκονται σέ άμεση σχέση μεταξύ τους: χωρίς άτμόσφαιρα δεν μπορεί να ύπαρξη νερό, γιατί, όταν λείψη ή άτμοσφαιρική πίεση, τό νερό άμέσως εξατμίζεται και φεύγει. Σέ άμεση έπίσης σχέση με τό νερό και την άτμόσφαιρα βρίσκεται και ή θ ε ρ μ ο κ ρ α σ ί α, πού μιλήσαμε και παραπάνω γι' αυτήν: σέ θερμοκρασίες κάτω άπ' τό μηδέν τό νερό

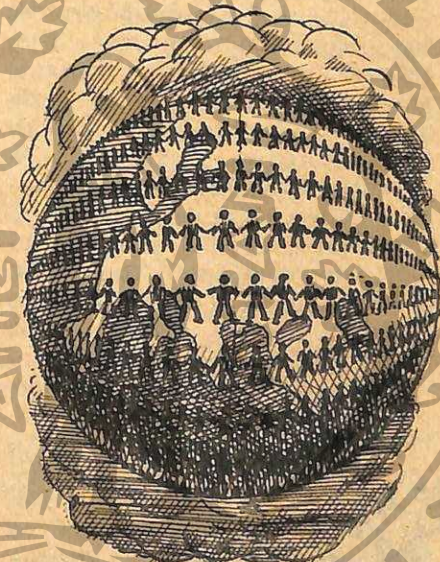
γίνεται πάγος, δηλαδή σώμα στερεό, και παύει φυσικά να είναι κατάλληλο για την ανταλλαγή της ύλης. Σέ θερμοκρασίες πάνω άπό εκατό βαθμούς Κελσίου τό νερό εξατμίζεται κι αφήνει πίσω του έγκαύματα θανατηφόρα. Σέ θερμοκρασίες ακόμα μεγαλύτερες τό όξυγόνο της άτμόσφαιρας προσβάλλει άμέσως τούς οργανικούς ιστούς κι οί ζωντανοί οργανισμοί καίγονται και πεθαίνουν την ίδια στιγμή.

"Ωστε νερό, άτμόσφαιρα με όξυγόνο και θερμοκρασίες κανονικές, ούτε πολύ μικρές ούτε πολύ μεγάλες, είναι οί άπαραίτητες προϋποθέσεις για την ύπαρξη της ζωής*.

Στό ακόλουθο φύλλο θα εξετάσουμε, αν υπάρχουν αυτές οί προϋποθέσεις για την ύπαρξη της ζωής σέ άλλα ούράνια σώματα.

ΓΙΩΡΓ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

* Ο μακαρίτης Έλισσαίος Γιαννίδης, στο βιβλίο του «Στοιχεία Άστρονομίας», 1930, σελ. 200-201, παραδέχεται πώς μπορεί να ύπαρξη ζωή χωρίς νερό, κι έν γένει ζωή οργανωμένη με άλλα υλικά και μάλιστα τέτοια, ώστε τό φαινόμενο της ζωής ν' άντέχη περισσότερο σέ δυσμενείς έξωτερικές συνθήκες, π. χ. σέ εξαιρετικά μεγάλες θερμοκρασίες. Αυτό είναι, στή βάση του, σχεδόν ζήτημα όρισμού της λέξης «ζωή», και σέ ζητήματα όρισμού δε χωράει συζήτηση. Έπειδή όμως τά πράγματα δεν αλλάζουν πολύ με τό να δώση κανείς στή ζωή έλαστικότερο περιεχόμενο, κι αντίστοιχα μεγαλύτερη άντοχή, γι' αυτό έμεις έδώ θα θεωρήσουμε άπαραίτητα τό νερό και τόν άέρα για όποιαδήποτε ζωή, και θα έννοούμε με τή λέξη ζωή τό οργανικό αυτό φαινόμενο πού βλέπουμε κάθε μέρα πάνω στή γή.

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΗ

Από το ημερολόγιο της ΕΛΛΗΣ ΣΥΝΑΔΙΝΟΥ

Βρισκόμαστε στά σύννεφα. Η ψυχή σου φτερώνει, λές και πετάει στο άπειρο μαζί τους για να σμίξει με τ' άστρα, με το Θεό. Βρισκόμαστε στά σύννεφα και στη γη μαζί. Νομίζει κανείς πως γίνεται ένα με το νερό, με το δάσος, με τὰ πουλιά, με τη φύση όλη, με το Θεό.

Ζούμε στην κορυφή της Πάρνηθας, στην πολιτεία της κατασκήνωσης. Το βουνό δίνει όλη του την ψυχή για να ξαναζωντανέψει το χαμόγελο της υγείας και της χαράς στά ωχρά χείλη της νέας γενεάς. Πόνοι και δάκρυα που για πέντε χρόνια πότιζαν τις καρδιές μας, μάς έχουν ενώσει. Άλλη λίγο, άλλη πολύ, όλες σηκώσαμε το σταυρό του μαρτυρίου στον άνηφορο του Γολγοθά μας, γι' αυτό νιώθουμε όλες σαν μία οικογένεια, σαν αδερφές, όλα έμεις τὰ διακόσια κορίτσια που βρεθήκαμε μαζί στην κατασκήνωση.

Στις έφτά κοινότητες που χωριστήκαμε κλείσαμε την Έλλάδα: Έδω ή Μακεδονία, εκεί οι Κυκλάδες, πιο κάτω ή Κρήτη, πάρα πέρα ή Ήπειρος με τὰ Δωδεκάνησα, έπειτα τὰ Έφτάνησα και τελευταία ή Άττική. Έτσι νιώθεις κοντά σου ολόκληρη την Έλλάδα.

Κάθε κοινότητα είναι χωρισμένη σε τρεις ομάδες και τρεις ένωμοτίες με τρεις ομαδόρχισσες και τρεις ένωμοτάρχισσες. Έπι κεφαλής της κοινότητας στέκει ή κοινοτάρχισσα. Άνώτερος βαθμός είναι των ύπαρχηγών και άκόμα άνώτερος της άρχηγού. Άνάμεσα στά στελέχη και στά παιδιά υπάρχει κατανόηση. Η άρχηγός είναι ή μεγάλη φίλη της μικρής κατασκηνώτριας. Πειθαρχία, αλληλεγγύη, όρεξη για δουλειά, εύγενική άμλλα άνάμεσα στις κοινότητες, να τὰ χαρακτηριστικά της ζωής στην κατασκήνωση.

Είκοσι μέρες περνούνε τὰ Έλληνόπουλα στη Φύση. Ζούν για λίγο ξένοιαστα μια ζωή λιγάκι απόγονη, μά και τόσο ωραία. Μου έρχονται στο νου τὰ λόγια της άρχηγού: «Ο άνθρω-

πος που αγαπά τη φύση και τη μουσική δεν μπορεί ποτέ να είναι κακός».

Από τη ζωή μας δε λείπει και ή ψυχαγωγία. Δυό φορές σ' αυτές τις είκοσι μέρες, έγινε ή γιορτή της φωτιάς.

Τό άναμμα της φωτιάς ήταν ιδιαίτερα συγκινητικό στην απλότητά του: Μιά άπ' τις κοινοτάρχισσες με τόν άναμμένο δαυλό στο χέρι μετάδωσε τη φλόγα στά ξερά κλαδιά. Τά παιδιά καθισμένα ένα γύρω σταυροπόδι άποτελούσαν τούς θεατές της μυσταγωγίας αυτής.

Ήταν σούρουπο· μερικές χλωμές ανταύγειες ύπληχαν άκόμη στον ούρανό από τη δύση του ήλιου. Τά πρώτα άστέρια άναψαν στο άπειρο, ενώ πίσω από τις κορυφές κι άνάμεσα από τὰ σκοτεινά κλαδιά των έλάτων πρόβαλε τό φεγγάρι. Τ' άγέρι του βουνού σκόρπισε τις σπίθες της φωτιάς. Καπνός ανέθηκε στον ούρανό. Οι καρδιές σκιρτήσανε στά στήθη. Ήταν τό άναμμα της φωτιάς... τί άπλό που είναι. Και πόσο γρήγορα γίνεται. Ο πυρήνας, ή ώθησή χρειάζεται για να φουντώσει και ν' άνέβη ή φλόγα ως τούς ούρανούς...

Στη σκιά ενός γέρικου έλατιού βρίσκεται τό σύμβολο της θυσίας και της αγάπης, τό σύμβολο της θρησκείας μας. Έκεί γίνεται ή λειτουργία τις Κυριακές. Ένας ομαδικός ύμνος στο Θεό από ολόκληρη τη φύση.

Η κοινωνία μας έχει και τό ιατρείο, τό αναρρωτήριο και τό άπομονωτήριό της. Έκεί κάθε άρρωστο παιδί θά βρη από τις άδερφές όχι μόνο την περίθαλψη που χρειάζεται, αλλά και αγάπη. Θά βρη μια άτμόσφαιρα εύθυμίας, χαράς.

Ξημερώνει ή αύγούλα πίσω άπ' τό βουνό. Μά μέσα στην ψυχή της νεότητας, μέσα στην ψυχή της Έλλάδας χαράζει ένα άλλο πιο τρανό ξημέρωμα.

Ξαναγυρίζουμε στην πόλη πιο δυνατές.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Μιά φορά πουλούσαν έναν Άράπη σκλάβο.

Ο άγοραστής ρώτησε τόν Άράπη:

- Να σ' αγοράσω, Άράπη;
- Αυτό είναι δική σου δουλειά.
- Ναι, μά δε θά φύγης;
- Αυτό είναι δική μου δουλειά.

Κάποτε στά 1822 στείλανε στη Ζάκυνθο από τό Μωριά χάρισμα μια γκαμήλα, λάφυρο από την καταστροφή του Δράμαλη. Μαζεύτηκε ο κόσμος στο μουργιο και δεν ήξερε τί ζωντανό ήταν εκείνο. Τότε ένας Ζακυθινός πολύ-ξερος που τονέ ρωτήσαν, είπε:

— Είναι χίλιο χρονώνε λαγός.

ΜΕΓΑΛΗ ΧΩΡΑ!

— Πόσο μεγάλη είναι ή χώρα που γεννήθηκες; ρώτησε τόν Κολοκοτρώνη ένας Άγγλος περιηγητής.

— Έχει διακόσους φούρνους! Είπε γελώντας ο Κολοκοτρώνης.

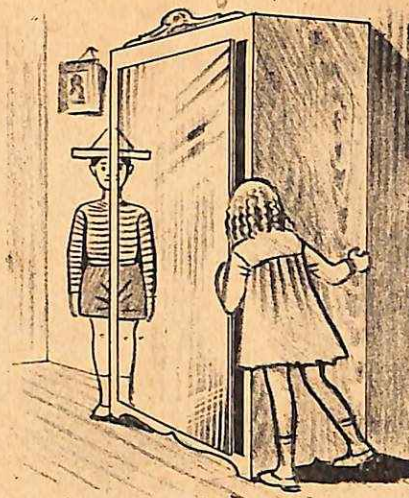
Κάθε σπίτι στά χωριά έχει κι ένα φούρνο.

(Από την Ιστορική Άνδολογία του ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ)

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

(Μιά παράσταση εύκολη και διασκεδαστική).

Έχετε ένα μεγάλο καθρέφτη που να σας δείχνη ολόσωμο, στη γτουλάπα μιας κρεβατοκάμαρας λ. χ. ή όπουδήποτε άλλου; Τοποθετηθήτε στη μια κόχη σε τρόπο που μόνο τό μισό σας κορμί να καθρεφτίζεται και τό άλλο μισό να κρύβεται έντελώς πίσω από τόν καθρέφτη, έτσι όπως δείχνει ή εικόνα. Τότε πητέ σ' ένα από τ' άδέρφια σας ή σ' ένα φίλο σας να σταθή στην άλλη κόχη, ακριβώς άπέναντί σας. Οι άλλοι άς σας κοιτάζουν από πιο πέρα. Ρωτήστε τό θεατή σας αν σας βλέπει καλά ολόκληρο και άμα σας άπαντήσει πως σας βλέπει τότε άρχίζετε τη μικρή σας παράσταση: Ση-

κάνετε πρώτα τό ένα σας χέρι, αυτό φυσικά που καθρεφτίζεται και τό κυματίζετε σά φτερούγα. Ο θεατής σας παρακολουθεί με περιέργεια. Τελιώνει ή πρώτη επίδειξη. Έπειτα σηκώνετε και τό ένα πόδι (πάντα βέβαια αυτό που καθρεφτίζεται) και τό κυματίζετε επίσης σά φτερούγα. Ο θεατής τότε ξεσπά σε γέλιο.

— Γιατί γελάς; Τόν ρωτούν όσοι είναι παρόντα.

Και σεις δηλώνετε:

— Ένας ένας με τη σειρά του άς σταθή άπέναντί μου για να δη. Αυτά δεν εξηγούνται με λόγια!

(Η κορνίζα του καθρέφτη δεν πρέπει να είναι πιο πλατιά από 6 πόντους, γιατί αλλιώς έμποδίζει τό καθρέφτισμα)

Από τό βιβλίο του Tom Tit «La science amusante».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Σ' αυτή τη στήλη θά βρείτε την άπάντησή μας στά γράμματά σας και γενικά σε ό,τι στέλνετε στο περιοδικό. Στόν καθένα θ' άπευθυνόμαστε με τ' αρχικά του και με τη διεύθυνσή του:

Στό Γ. Δ. Χ. Παγγράτι:

Στό ποίημά σου «ο μαθητής» ή ιδέα δείχνει εύθυμη διάθεση. Προσπάθησε όμως να κάμης κάτι καλύτερο, γιατί και ή μορφή που έχουν οι εικόνες και ο στίχος παρουσιάζουν έλλείψεις.

Τό άφήγημά σου «ή ζωή στην κατασκήνωση» είναι γραμμένο με σαφήνεια. Είναι καθαρά περιγραφικό, δεν δίνει τίποτα τό καινούριο. Κάθε παιδί που έζησε σε κατασκήνωση διαβάζοντας την άρχή θά ξέρη πια τί θά άκολουθήσει.

Για τ' άλλα που ρωτάς θά βρης την άπάντησή στη 16η σελίδα του πρώτου φύλλου, στη «Συνεργασία».

Στό Δ. Φ. Πειραιά:

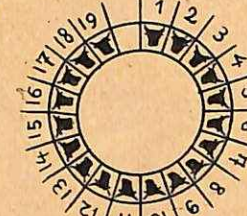
Λάβαμε τό διήγημά σου και τό διαβάσαμε με ένδιαφέρον. Έχει άδυναμίες που δεν επιτρέπουν τη δημοσίευσή του. Για να γράφης κανείς διήγημα συνθέτοντας περιστατικά που τὰ πλάθει με τη φαντασία του πρέπει να έχη πείρα στη ζωή και ώριμότητα. Δοκίμασε τις δυνάμεις σου σε κάτι που τό έξησες ο ίδιος.

Στη Μπουμπουλίνα, Πάτρα:

Τό θέμα σου άνεβάζει τις απαιτήσεις. «Οι πρώτες στιγμές της λευτεριάς» «Ο,τι έγγραφες είναι πολύ λιγότερο άπ' αυτό που θά αισθάνθηκες τότε.

Άπορίες που περιμένουν την άπάντησή σας.

Ένας κτηνοτρόφος είχε τρεις γιούς. Όταν πέθανε όρισε στη διαθήκη του να κληρονομήσει ο πρωτότοκος γιός του τό 1/2 από την περιουσία του, ο δευτερότοκος τό 1/4 και ο τελευταίος τό 1/8. Όλη ή περιουσία του ήταν 19 άγελάδες. Πώς θά κάμουν τη μοιρασιά, χωρίς φυσικά να σκοτώσουν καμιά άγελάδα;

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τρία άδέρφια κάθονταν, τό να έπαιρνε και διάβαινε, τ' άλλο έτρωγε και δε χόρταινε, τ' άλλο κοιμότανε και δεν ξύπνησε.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Οι άπαντήσεις στις «άπορίες» θά δημοσιευτούν στο φύλλο του Νοεμβρίου.

Στά γράμματα που ταχυδρομήθηκαν έπειτα από τις 20 Σεπτεμβρίου θ' άπαντήσωμε στο άκόλουθο φύλλο.

Γιά να θυμάστε εύκολο τις χρονολογίες!

Ο βασιλιάς της Γαλλίας Λουδοβίκος XIV ήταν στη σειρά ο 14ος βασιλιάς με τό όνομα αυτό.

Έγινε βασιλιάς της Γαλλίας τό 1643. Άν προσθέσεις τούς αριθμούς 1+6+4+3, έχεις άθροισμα 14. Βασίλεψε 72 χρόνια. Άν πολλαπλασιάσεις τό 7Χ2, έχεις τό γινόμενο 14.

Πέθανε τό 1715. Άν πάλι προσθέσεις τούς αριθμούς 1+7+1+5, έχεις άθροισμα 14!

ΕΙΔΗΣΕΙΣ:

Συνέδριο του Παγκόσμιου Συμβουλίου των Νέων.

Στις 31 του Οκτωβρίου συνέρχεται στο Λονδίνο τό Συνέδριο του Παγκόσμιου Συμβουλίου των Νέων. Μ' αυτή την εύκαιρία ή Έλληνογαλλική Ένωσι Νέων στέλνει στο Συνέδριο θερμό χαιρετιστήριο και εύχεται ή Παγκόσμια νεολαία ένωμένη και άδιάσπαστη να βοηθήσει στη στερέωση της Ειρήνης και της Άνικοδόμησης, όπως βοήθησε και στη νίκη της Δικαιοσύνης και της Προόδου.

